

آشنایی با مباحث حاکمیتی جمهوری اسلامی ایران

(ویژه دوره آموزشی توجیهی بدو خدمت)

جلد اول

تهیه و تدوین:

سیف ا... مرادی - زهرا حاتمی

دکتر کامبیز مرادزاده - ربابه موسی قلیزاده

زیر نظر:

دکتر حسین مبارکی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان و نام پدیدآور	: آشنایی با مباحث حاکمیتی جمهوری اسلامی ایران / تهیه و تدوین سیف‌الله مرادی ... [و دیگران]؛ زیر نظر حسین مبارکی؛ [به سفارش] وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی.
مشخصات نشر	: سندج: انتشارات زیویه، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ت، ۸۴ ص.: جدول.
فروست	: ویژه دوره آموزشی توجیهی بدو خدمت؛۱.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۴۴۹-۳-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: تهیه و تدوین: سیف‌الله مرادی، زهرا حاتمی، کامبیز مرادزاده، ربابه موسی‌قلی‌زاده.
موضوع	: سازمان‌های دولتی -- ایران -- مدیریت
موضوع	: قوه مجریه -- ایران
موضوع	: دولت -- ایران
موضوع	: ایران -- قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
شناسه افزوده	: مبارکی، حسین، ۱۳۴۳ - ناظر
شناسه افزوده	: مرادی، سیف‌الله، ۱۳۴۷ - گردآورنده
شناسه افزوده	: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان کردستان
شناسه افزوده	: ایران. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ۵آ/۱۷۸۶JQ
رده بندی دیویی	: ۳۵۱/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۰۰۰۶۶

سندج - خیابان شهید نمکی - روبروی رستوران مروارید - کوچه یاس - ۰۸۷۱۳۲۳۶۶۲۹

عنوان	: آشنایی با مباحث حاکمیتی جمهوری اسلامی ایران
	(ویژه دوره آموزشی توجیهی بدو خدمت)
تهیه و تدوین	: سیف ... ا. مرادی - زهرا حاتمی - دکتر کامبیز مرادزاده - ربابه موسی قلیزاده
به سفارش	: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی کردستان
	با همکاری وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
انتشارات	: زیویه
نوبت چاپ	: اول / ۱۳۹۱
تیراژ	: ۱۰۰۰ نسخه
حروفچینی	: نسرین محمدی
لیتوگرافی	: نور
مجری چاپ و صحافی	: سهراب چاپ کردستان - ۰۸۷۱-۳۲۴۵۹۴۲-۳۲۳۶۶۲۹

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی محفوظ است.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۳	کلیات
۷	آشنایی با سازمان کار و مدیریت جمهوری اسلامی ایران
۱۲	آشنایی با ساختار دولت (در مفهوم حاکمیت) در قانون اساسی
۳۷	آشنایی با ساختار اجرایی دولت (در مفهوم حکومت) در قانون اساسی
۴۴	آشنایی با سازمان کار و تشکیلات اداری و اجرایی دولت جمهوری اسلامی ایران
۵۶	آشنایی با نظام های مدیریتی در جمهوری اسلامی ایران
۶۹	منابع
۷۲	ضمائم - گزارش شناخت کارمندان از شغل و دانشگاه

مقدمه

در عصر حاضر، با گذشت زمان نیازهای مدیران و مجریان در عرصه‌های مختلف حرفه‌ای، تخصصی و دانشگری جدیدتر شده و اهمیت توجه به این موضوع نمایان‌تر می‌گردد. سازمان‌های موفق با توجه به این نکته مهم، سعی دارند تا توانمندی‌های منابع انسانی خود را در کلیه سطوح افزایش دهند و برای نیل به این هدف عالی هم در بعد خواستن (نظیر توجه به ضریب انگیزشی درک نیازها و علائق) و هم در بعد توانستن (توسعه مهارت‌ها، تکنیک‌ها و روش‌های علمی) به صورت همه‌جانبه برنامه آموزش و توانمندسازی منابع انسانی را در دستور کار خود قرار داده‌اند. در تمامی برنامه‌های سوم، چهارم و پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به اهمیت و ضرورت آموزش ضمن خدمت پرداخته شده است پس ضروری است که آموزش ضمن خدمت به صورت برنامه‌ها و دوره‌های آموزشی سازماندهی شده و هماهنگ به مرحله اجرا درآید تا بتواند نتایج و پیامدهای مناسب، اثربخش و کارا داشته باشد. از جمله دوره‌هایی که نیاز به اجرای همسان آن در میان کلیه شاغلین یک دستگاه ضروری بوده و در آیین‌نامه و دستورالعمل‌ها نیز برگزاری آن مورد تأکید قرار گرفته است، دوره آموزشی توجیهی بدو خدمت می‌باشد. این دوره به دلیل نقش بسزای آن که در آشنا نمودن کارمند با محیط، قوانین و مقررات نظام اداری، شایسته توجه و اهتمام خاص می‌باشد. هماهنگی در برگزاری دوره با محتوای یکسان باعث عرضه اطلاعات مورد نیاز و همسان به شاغلین می‌شود. مجموعه حاضر به استناد ماده ۲۳ دستورالعمل آموزش و توانمندسازی با همکاری همکاران دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کردستان و با اخذ نظرات کارشناسی از بخش‌های مختلف وزارت متبوع در قالب سر فصل‌های مشخص در قالب ۳ کتاب آموزشی به انضمام یک نسخه گزارش شناخت دانشگاه و شغل تدوین و شده و بصورت یک دوره الزامی برای تمامی کارمندان جدیدالاستخدام دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور و سازمان‌های مشمول مصوبات هیات امناء تصویب گردیده است.

دکتر حسین مبارکی

مشاور کل معاونت و مدیر کل منابع انسانی و پشتیبانی

دیباچه

از اساتید، مدیران، کارشناسان و واحدهای ذیل که به نوعی با همراهی، همفکری، مشارکت و تعاملات سازنده خود در جمع آوری و تدوین مجموعه فوق مشارکت نموده‌اند، تشکر و سپاس‌گزاری می‌نماییم. جناب آقای سیف ا... مرادی، خانم زهرا حاتمی، آقای دکتر کامبیز مرادزاده، آقای دکتر شعبان سپهر، آقای دکتر محمود کلاهدوزان، خانم رقیه خلیل نژاد، خانم ربابه موسی قلیزاده، خانم مهدیه موسوی، خانم فهیمه ربانی خواه و سایر همکاران امید آن است این مجموعه بتواند پایه‌گذار ارتباط سالم کارمند با نظام اداری و ایجاد دانش و نگرش مناسب در کارمندان باشد.

کتاب مستندات قانونی:

مواد ۴۴ و ۴۵ قانون استخدام کشوری

ماده ۱۵۰ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (ماده ۸ آیین‌نامه اجرایی نظام جدید آموزش کارکنان دولت)

مواد ۵۴ و ۱۴۳ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۴ و بندهای "د" و "ه" ماده ۱۴۳)

دستورالعمل اجرایی نظام آموزش کارمندان موضوع ماده ۳۹ فصل پنجم آیین‌نامه اداری و استخدامی و تشکیلاتی کارمندان غیر هیئت علمی دانشگاه / دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی و موسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب هیئت امنا

مواد ۶۳، ۶۲، ۶۱، ۶۰، ۵۹، ۵۸ از فصل نهم قانون مدیریت خدمات کشوری ۱۳۸۹

ماده ۲۰ قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

فصل هشتم آیین‌نامه اداری و استخدامی کارکنان غیر هیات علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ۱۳۹۰

کلیات

یکی از دوره‌های آموزشی که در ماده ۲۳ بخش چهارم دستورالعمل‌های نظام آموزش و توانمندسازی کارکنان به آن پرداخته شده است دوره آموزشی توجیهی بدو خدمت است که به صورت یک دوره الزامی جهت کلیه کارکنان (رسمی، پیمانی و قراردادی) در نظر گرفته شده است که به لحاظ تعریف به آموزش‌هایی اطلاق می‌گردد که در بدو خدمت به افراد جدیدالاستخدام در راستای موارد زیر ارائه می‌گردد:

۱- آشنا ساختن کارکنان جدید با اهداف و وظایف سازمان محل خدمت آن‌ها، قوانین و مقررات استخدامی، حقوق فردی و شغلی، محیط کار، قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران و نظام اداری است.

۲- ایجاد توانایی‌های شغلی (دانش، مهارت و نگرش) مورد نیاز برای کارمندان جدیدالاستخدام (رسمی، پیمانی و قراردادی) جهت تصدی شغل مربوط.

اهدافی که از طراحی و اجرای این دوره مدنظر است به لحاظ قانونی عبارت است از:

۱- پایه‌گذاری ارتباط سالم کارمند با نظام اداری و دانشگاهی که فرد کار خود را در آن آغاز می‌کند.

۲- ایجاد دانش، مهارت و نگرش شغلی اولیه در کارمندان جهت تصدی شغل در بدو خدمت یا تغییر شغل.

محتوای دوره نیز شامل مواردی از قبیل آگاهی‌های عمومی در زمینه نظام جمهوری اسلامی ایران، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تشکیلات دولت، نظام اداری و اصول راهبردها و اهداف حاکم بر آن، قوانین و مقررات استخدامی، آشنایی با آیین‌نامه اداری استخدامی دانشگاه، آشنایی با برنامه‌های توسعه و اصول و سیاست‌های حاکم بر آن، آشنایی با وظایف، مسئولیتها، حقوق و محیطی که کارمند قرار است در آن مشغول به کار شود، اخلاق کارگزاری و روابط انسانی در محیط کار و دانش، مهارت و نگرش تخصصی مورد نیاز برای انجام وظایف شغلی در بدو خدمت مدنظر قرار گرفته است.

این دوره به عنوان دوره الزامی برای کارمندان محسوب شده و کارمندان موظفند طی شش ماه اول استخدام نسبت به گذراندن این دوره اقدام نمایند. این مجموعه در قالب سه جلد کتاب و در ۵ بخش به انضمام فرم گزارش شناخت شغل و دانشگاه طراحی شده و با سرفصل‌های مشخص ذیل تدوین گردیده است.

سرفصل‌ها و ساعات مباحث بسته آموزشی توجیهی بدو خدمت

مدت به ساعت	سرفصل‌ها	ردیف
۱۲ ساعت	آشنایی با مباحث حاکمیتی جمهوری اسلامی ایران	۱
۱۲ ساعت	آشنایی با مباحث تکمیلی و توانمندی‌های عمومی	۲
۳۶ ساعت	آشنایی با برخی مفاهیم و ارزش‌های سازمانی	۳
۲۴ ساعت	آشنایی با دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های اختصاصی دانشگاه‌های علوم پزشکی	۴
۱۶ ساعت	آشنایی با برخی قوانین و آیین‌نامه‌های عمومی کشور	۵
	گزارش شناخت کارمندان از شغل و دانشگاه	۶

سرفصل‌های مربوط به جلد اول مباحث بسته آموزشی توجیهی بدو خدمت

جلد اول : آشنایی با مباحث حاکمیتی جمهوری اسلامی ایران	
عنوان	
مقدمه	
کلیات	
آشنایی با سازمان کار و مدیریت جمهوری اسلامی ایران	
آشنایی با ساختار دولت (در مفهوم حاکمیت) در قانون اساسی	
آشنایی با ساختار اجرایی دولت (در مفهوم حکومت) در قانون اساسی	
آشنایی با سازمان کار و تشکیلات اداری و اجرایی دولت جمهوری اسلامی ایران	
آشنایی با نظام‌های مدیریتی در جمهوری اسلامی ایران	
منابع	
ضمائم - گزارش شناخت کارمندان از شغل و دانشگاه	

سرفصل‌های مربوط به جلد دوم مباحث بسته آموزشی توجیهی بدو خدمت

جلد دوم: آشنایی با مباحث توانمندی‌های عمومی، مفاهیم و ارزش‌های سازمانی	
عنوان	
بخش اول: آشنایی با مباحث تکمیلی و توانمندی‌های عمومی	
مقدمه	
شناخت نامه‌های اداری	
علم تجوید قرآن کریم	
فلسفه حجاب و عفاف	
امر به معروف و نهی از منکر	
بخش دوم: آشنایی با برخی مفاهیم و ارزش‌های سازمانی	
مدیریت اخلاقی	
شهروندمداری	
طرح تکریم ارباب رجوع	
فرهنگ سازمانی	
مدیریت و ارتباطات سازمانی	
اصول کار تیمی	
حل مسئله	
منابع	

سرفصل‌های مربوط به جلد سوم مباحث بسته آموزشی توجیهی بدو خدمت

جلد سوم: آشنایی با دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های اختصاصی دانشگاه‌های علوم پزشکی	
عنوان	
بخش اول: آشنایی با دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های اختصاصی دانشگاه‌های علوم پزشکی	
مقدمه	
آیین‌نامه اداری استخدامی و تشکیلاتی کارمندان غیر هیئت علمی	
دستورالعمل نظام آموزش و توانمندسازی منابع انسانی	
آیین‌نامه مالی و معاملاتی	
آیین‌نامه ضوابط اجرایی طرح نظام نوین اداره امور بیمارستان‌ها	
آشنایی با حاکمیت بالینی	
برنامه پزشک خانواده و بیمه روستایی و شهری	
بخش دوم: آشنایی با برخی قوانین و آیین‌نامه‌های عمومی کشور	
مقدمه	
قانون رسیدگی به تخلفات اداری	
آیین‌نامه اجرایی قانون رسیدگی به تخلفات اداری	
آشنایی با قانون گزینش کشور	
آیین‌نامه اجرایی قانون گزینش کشور	
منابع	

آشنایی با سازمان کار و مدیریت جمهوری اسلامی ایران

اهداف رفتاری:

در پایان مطالعه این فصل تعاریف و مبانی نظری، از فراگیر انتظار می‌رود:

- واژه دولت را شرح دهد.
- سازمان و ساختار را تعریف کند و برای آنها مثال بزند.
- مدیریت را تعریف کند و اصول آن را شرح دهد.
- مدیریت دولتی را تعریف کند.
- ویژگی های نظام سازمانی و مدیریتی صحیح و مطلوب را به اختصار شرح دهد.

تعاریف و مبانی نظری

دولت: دولت در زبان عامیانه و در بین مردم به «هیأت دولت»، «کابینه» یا «تشکیلات و اداره‌های دولتی» معنا می‌گردد. زمانی که از این جمله‌ها استفاده می‌شود: «دولت در برابر مجلس، مسؤولیت سیاسی دارد» یا «دولت خدمتگزار ملت است»، این معنای رایج دولت در میان مردم استنباط می‌گردد.

مفهوم دولت در علوم سیاسی و بین‌المللی و در نزد علمای این رشته‌ها، وسیعتر است. دولت، بزرگترین سازمان‌بندی گروه انسانی است؛ قدرت سیاسی در آن به جریان می‌افتد و عالیت‌ترین تجلی قدرت نیز دارا می‌گردد. دولت شامل افرادی است که در مکان معینی بطور دائم اسکان دائم داشته و در آن مکان یا سرزمین دارای حکومتی هستند که به وضع و اجرای قانون اقدام می‌کند و از حاکمیتی برخوردارند که آنها را از صدمات و تجاوزات داخلی و خارجی محفوظ می‌دارد.

سازمان: سازمان عبارتست از "اجتماع دو یا چند نفر و همکاری آنها برای نیل به هدفی مشترک از طریق تقسیم کار و وظایف و از مجرای سلسله مراتب اختیار و مسؤولیت". به عبارت

دیگر، به ترکیب و تلفیق ارتباطات افراد (منابع انسانی) بصورت کار اداری با استفاده از تکنولوژی خاص (منابع مادی) در جهت تهیه و توزیع کالاها و خدمات مورد نیاز افراد جامعه، سازمان گفته می‌شود.

ساختار: از ترکیب چند رده سازمانی به ترتیب سلسله مراتب اداری تشکیل می‌شود؛ مانند ساختار سازمانی در یک شرکت بیمه. همچنین ساختار (Structure) را به عنوان یکی از اجزاء سازمان که از عنصر پیچیدگی رسمیت و تمرکز تشکیل شده، تعریف می‌کنیم. ساختار آن قسمت از یک سازمان یا سیستم می‌باشد که سایر عناصر یک سازمان (اهداف و استراتژی، محیط، تکنولوژی و ...) به آن وابسته بوده و از آن تاثیر می‌پذیرند.

مدیریت:

واژه مدیر و مدیریت هر دو عربی هستند مدیر اسم ثلاثی مزید از مصدر اداره باب افعال می‌باشد (ادار، یدیر، اداره) و مدیریت هم اسم مصدر می‌باشد که از مدیر گرفته شده است که هر سه (مدیر و مدیریت و اداره) در اصل از ماده ی دَوَرَ گرفته شده اند که مصدر آن دَوْران می‌باشد و دوران به معنی گردیدن است پس مدیر به معنای گرداننده و مدیریت به معنای گرداندن.

مدیریت فراگرد ایجاد محیطی است که به وسیله آن مدیران به ایجاد و حفظ سازمان های متخصص هدف از طریق تلاش اساسی و منظم و توأم با همکاری و هماهنگی، می‌پردازند.

مدیریت دولتی: مدیریت دولتی دارای فعالیتهای وسیعی است لذا تعریف آن برای صاحب نظران این رشته مشکل می‌باشد. ویلسون مدیریت دولتی را «اجرای نظام مند و کارآمد قانون عمومی» می‌داند. دیماک می‌گوید: «مطالعه قدرت ها و مسائل، سازمان و کارکنان، و شیوه ی مدیریت اجرای قوانین و خط مشیهای مقالات دولت». مارشال دیماک، گلاسی دیماک و داگلاس فکس مدیریت دولتی را چنین تشریح کردند: «مدیریت دولتی به تولید کالاها و خدمات برای ارضای نیازهای شهروندان-مصرف کنندگان اشاره دارد». دنهارت مدیریت دولتی را اینگونه توصیف می‌کند: «مدیریت دولتی بر مدیریت برنامه های عمومی

متمرکز است». جانسون مدیریت را اینگونه می گوید: «مدیریت دولتی را می توان چرخه ی روابط متمرکز بر اجرای خط مشی عمومی قلمداد کرد». اگر عمومی بودن را فقط به سازمان های دولتی اختصاص ندهیم، تعریف زیر می تواند مناسب باشد: «مدیریت دولتی یعنی مدیریت مسائل عمومی برای تحقق منافع عمومی»

اصول مدیریت: اصول مدیریت عبارتند از برنامه ریزی، هدایت و کنترل سازمانی که می توان آنها را معادل واژه های توحید، نبوت و معاد در اصول دین یا اصول مدیریت در نظام اسلامی دانست و به این نتیجه دست یافت که اصول مدیریت غربی از اصول ادیان الهی مخصوصاً اسلام نشئت گرفته است.

ویژگی های نظام سازمانی و مدیریتی مطلوب در جامعه اسلامی

قرآن کریم از جهات آفرینش، هدف از زندگی، طبیعت و حقیقت و ارزش محوری، به انسان با نگاهی کاملاً متفاوت از صاحب نظران کشورهای غربی می نگرد به همین سبب نظام سیاسی و مدیریتی حاکم بر غرب کاملاً، از نظام سیاسی و مدیریتی اسلامی متفاوت و متمایز می باشد؛ در نگاه قرآن کریم از آفرینش انسان گرفته تا وضع قانون و مقرراتش در زندگی فردی و اجتماعی او وابسته به خداوند است و سعادت دنیا و آخرت افراد وابسته به رهنمودهای پیامبران درونی (عقل) و بیرونی (انبیا) است و اینگونه انسانها به قرب الهی نایل می شوند. واضح است که این مفاهیم و این توجه به انسان نظام سیاسی و مدیریتی و اداری خاص خود را ضروری می نماید و لازمه رسیدن افراد به کمال و رستگاری را فراهم می نماید. در کشور جمهوری اسلامی ایران نیز به این مهم توجه شده و اصول آن بر این مبنا تدوین گردیده است که در زیر ضمن توجه به اصل سوم قانون اساسی خود به بند ۱۰ توجه خاص مبذول داشته است که در این بند سعی شده است به اهمیت پرورش انسانها و ارتقا دانش آنان، توجه به اهمیت بعد شناختی انسانها از جمله تفکر و قدرت استدلال و...، توجه به اهمیت نظام تصمیم گیری و مشارکت که از ملزومات هر جامعه مترقی است، توجه به سازمان و هماهنگی و وحدت در عناصر تشکیل دهنده آن، توجه به شایسته سالاری و انتخاب افراد با صلاحیت در نظام اداری و مدیریتی، توجه به

مناسب بودن اندازه و شکل ساختار اداری، توجه به افراد جامعه و نیاز به تکریم فرد فرد آنان، توجه به شهروندمداری و ... توجه گردد.

اصل سوم - دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد:

۱ - ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی براساس ایمان و تقوا و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی.

۲ - بالابردن سطح آگاهیهای عمومی در همه زمینهها با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسایل دیگر.

۳ - آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه، در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی.

۴ - تقویت روح بررسی و تنبُّع و ابتکار در تمام زمینه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی از طریق تاسیس مراکز تحقیق و تشویق محققان.

۵ - طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب.

۶ - محو هرگونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی.

۷ - تامین آزادیهای سیاسی و اجتماعی در حدود قانون.

۸ - مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش.

۹ - رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه، در تمام زمینه‌های مادی و معنوی.

۱۰ - ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیر ضرور.

۱۱ - تقویت کامل بنیه دفاع ملی از طریق آموزش نظامی عمومی برای حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام

اسلامی کشور.

۱۲ - پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه برطبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه.

۱۳ - تامین خودکفایی در علوم و فنون صنعت و کشاورزی و امور نظامی و مانند اینها.

۱۴ - تامین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضائی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون.

- ۱۵ - توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم.
- ۱۶ - تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، تعهدبرادرانه نسبت به همه مسلمانان و حمایت بی دریغ از مستضعفان جهان.

آشنایی با ساختار دولت (در مفهوم حاکمیت) در قانون اساسی

اهداف رفتاری:

پس از مطالعه این فصل از فراگیر انتظار می‌رود:

- حاکمیت الهی (اسلامیت) و حاکمیت مردمی (جمهوریت) را در قانون اساسی بیان کند.
- چگونگی تحقق حاکمیت را در قانون اساسی را توضیح دهد.
- اختیارات رهبری را بنویسد.
- شرایط تشکیل شورای موقت رهبری را بنویسد.
- وظایف مجلس شورای اسلامی را شرح دهد.
- وظایف کمیسیون‌های مجلس را شرح دهد.
- تشکیلات دیوان محاسبات کشور و وظایفش را توضیح دهد.
- تشکیلات شورای نگهبان و وظایفش را توضیح دهد.
- تشکیلات و وظایف قوه قضاییه را معرفی کند.
- دیوان عدالت اداری را بازگو کند.

ایجاد زمینه‌های شناختی در کارکنان جدیدالاستخدام دولت، نسبت به مفاهیم حاکمیت و انواع آن، چگونگی تحقق حاکمیت‌های دو گانه و تشکیلات سازمانی قوای سه‌گانه در نظام اداری ایران.

۱-۱- حاکمیت الهی و مردمی در قانون اساسی

قانون اساسی، حاکمیت در کشور جامعه اسلامی بر پایه: ولایت فقیه (رهبری) و مشارکت فعال مردم در کلیه تصمیمات می‌باشد. ، قانون اساسی زمینه مشارکت را در تمام مراحل تصمیم‌گیریهای سیاسی و سرنوشت‌ساز برای همه افراد اجتماع فراهم می‌سازد تا در مسیر تکامل انسان هر فردی خوددست‌اندرکار و مسوول رشد و ارتقاء و رهبری گردد که این همان تحقق حکومت مستضعفین در زمین خواهد بود. (و نرید ان نممن علی الذین استضعفوا فی الارض و

نجعلهم ائمه و نجعلهم الوارثین) همچنین ولایت فقیه را فقیه جامع الشرایطی می‌داند که از طرف مردم به عنوان رهبر شناخته می‌شود (مجاری الامور بید العلماء بالله الامناء علی حلاله و حرامه) آماده می‌کند تا ضامن عدم انحراف سازمانهای مختلف از وظایف اصیل اسلامی خود باشد. حکومت از دیدگاه اسلام، برخاسته از موضع طبقاتی و سلطه‌گری فردی یا گروهی نیست بلکه تبلور آرمان سیاسی ملتی همکیش و همفکر است که به خود سازمان می‌دهد تا در روند تحول فکری و عقیدتی راه خود را به سوی هدف نهایی (حرکت به سوی الله) بگشاید. ملت ما در جریان تکامل انقلابی خود از غبارها و زنگارهای طاغوتی زدوده شد و از آمیزه‌های فکری بیگانه خود راپاک نمود و به مواضع فکری و جهان‌بینی اصیل اسلامی بازگشت و اکنون بر آن است که با موازین اسلامی جامعه نمونه (اسوه) خود را بنا کند. بر چنین پایه‌ای، رسالت قانون اساسی این است که زمینه‌های اعتقادی نهضت را عینیت بخشد و شرایطی را به وجود آورد که در آن انسان با ارزشهای والا و جهان شمول اسلامی پرورش یابد.

زمینه تداوم این انقلاب را در داخل و خارج کشور فراهم می‌کند بویژه در گسترش روابط بین‌المللی، با دیگر جنبشهای اسلامی و مردمی می‌کوشد تاراه تشکیل امت واحد جهانی را هموار کند (ان هذه امتکم امه واحده و انا ربکم فاعبدون). در ایجاد نهادها و بنیادهای سیاسی که خود پایه تشکیل جامعه است براساس تلقی مکتبی، صالحان عهده‌دار حکومت و اداره مملکت می‌گردند (ان الارض یرثها عبادی الصالحون) و قانونگذاری که مبین ضابطه‌های مدیریت اجتماعی است بر مدار قرآن و سنت، جریان می‌یابد. بنابراین نظارت دقیق و جدی از ناحیه اسلام‌شناسان عادل و پرهیزکار و متعهد (فقهای عادل) امری محتوم و ضروری است و چون هدف از حکومت، رشد دادن انسان در حرکت به سوی نظام الهی است (و الی الله مصیر) تا زمینه بروز و شکوفایی استعدادها به منظور تجلی ابعاد خداگونگی انسان فراهم آید (تخلقوا باخلاق الله) و این جز در گرو مشارکت فعال و گسترده تمامی عناصر اجتماع در روند تحول جامعه نمی‌تواند باشد. در اصل اول - بر بنیانگذاری حکومت ایران جمهوری اسلامی براساس اعتقاد دیرینه به حکومت حق و عدل قرآن، و رای کلیه کسانی که حق رای داشتند به تاکید گردیده است.

۱-۲- چگونگی تحقق حاکمیت در قانون اساسی و در نظام اداری

الف - تحقق حاکمیت در قانون اساسی

اصل چهارم - کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزائی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است.

اصل پنجم - در زمان غیبت حضرت ولی عصر «عجل الله تعالی فرجه» در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و باتقوا، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است که طبق اصل یکصد و هفتم عهده دار آن می گردد.

اصل ششم - در جمهوری اسلامی ایران امور کشور باید به اتکاء آرای عمومی اداره شود، از راه انتخابات: انتخاب رئیس جمهور، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شوراهای و نظایر اینها، یا از راه همه پرسی در مواردی که در اصول دیگر این قانون معین می گردد.

اصل هفتم - طبق دستور قرآن کریم: «و امرهم شوری بینهم» و «شاورهم فی الامر» شوراهای مجلس شورای اسلامی، شورای استان، شهرستان، شهر، محل، بخش، روستا و نظایر اینها از ارکان تصمیم گیری و اداره امور کشورند. موارد، طرز تشکیل و حدود اختیارات و وظایف شوراهای را این قانون و قوانین ناشی از آن معین می کند.

ب - تحقق حاکمیت در نظام اداری جمهوری اسلامی ایران در نظام مدیریتی و اداری کشور نیز دو حاکمیت که یکی حاکمیت الهی از طریق ولایت فقیه (مقام رهبری) و دیگری تحقق حاکمیت مردمی بوسیله نهادها و قوای سه گانه است وجود دارد که همانگونه که گفته شد در قانون اساسی به هر دو اینها توجه گردیده است .

۱-۳- آشنایی با نقش مقام رهبری در قانون اساسی

فصل هشتم: رهبر یا شورای رهبری

اصل یکصد و هفتم - پس از مرجع عالیقدر تقلید و رهبر کبیر انقلاب جهانی اسلام و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت آیت الله العظمی امام خمینی «قدس سره الشریف» که از طرف اکثریت قاطع مردم به مرجعیت و رهبری شناخته و پذیرفته شدند، تعیین رهبر به عهده خبرگان منتخب مردم است. خبرگان رهبری درباره همه فقهای واجد شرایط مذکور در اصول پنجم و یکصد و نهم بررسی و مشورت می کنند، هرگاه یکی از آنان را اعلم به احکام و موضوعات فقهی یا مسائل سیاسی واجتماعی یا دارای مقبولیت عامه یا واجد برجستگی خاص در یکی از صفات مذکور در اصل یکصد و نهم تشخیص دهند او را به رهبری انتخاب می کنند و در غیر این صورت یکی از آنان را به عنوان رهبر انتخاب و معرفی می نمایند. رهبر منتخب خبرگان، ولایت امر و همه مسوولیت های ناشی از آن را بر عهده خواهد داشت.

رهبر در برابر قوانین با سایر افراد کشور مساوی است.

اصل یکصد و هشتم - قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به وسیله فقهای اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آرای آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هرگونه تغییر و تجدیدنظر در این قانون و تصویب سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان، در صلاحیت خود آنان است.

اصل یکصد و نهم - شرایط و صفات رهبر:

- ۱ - صلاحیت علمی لازم برای افتاء در ابواب مختلف فقه.
- ۲ - عدالت و تقوای لازم برای رهبری امت اسلام.
- ۳ - بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری. در صورت تعدد واجدین شرایط فوق، شخصی که دارای بینش فقهی و سیاسی قوی تر باشد مقدم است.

اصل یکصد و دهم - وظایف و اختیارات رهبر:

-
- ۱ - تعیین سیاستهای کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام.
 - ۲ - نظارت بر حسن اجرای سیاستهای کلی نظام.
 - ۳ - فرمان همه‌پرسی.
 - ۴ - فرماندهی کل نیروهای مسلح.
 - ۵ - اعلان جنگ و صلح و بسیج نیروها.
 - ۶ - نصب و عزل و قبول استعفا:
 - الف - فقهای شورای نگهبان.
 - ب - عالی‌ترین مقام قوه قضائیه.
 - ج - رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
 - د - رئیس ستاد مشترک.
 - ه - فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
 - و - فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی.
 - ۷ - حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه.
 - ۸ - حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام.
 - ۹ - امضای حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم صلاحیت‌داوطلبان ریاست جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تایید شورای نگهبان و در دوره اول به تایید رهبری برسد.
 - ۱۰ - عزل رئیس جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی، یا رای مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی براساس اصل هشتم و نهم.
 - ۱۱ - عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه.
- رهبر می‌تواند بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند.

اصل یکصد و یازدهم - هرگاه رهبر از انجام وظایف قانونی خود ناتوان شود یا فاقد یکی از شرایط مذکور در اصول پنجم و یکصد و نهم گردد، یا معلوم شود از آغاز فاقد بعضی از شرایط بوده است، از مقام خود برکنار خواهد شد.

تشخیص این امر به عهده خبرگان مذکور در اصل یکصد و هشتم می‌باشد. در صورت فوت یا کناره‌گیری یا عزل رهبر، خبرگان موظفند در اسرع وقت نسبت به تعیین و معرفی رهبر جدید اقدام نمایند. تا هنگام معرفی رهبر، شورایی مرکب از رئیس جمهور، رئیس قوه قضائیه و یکی از فقهای شورای نگهبان به انتخاب مجمع تشخیص مصلحت نظام، همه وظایف رهبری را به طور موقت به عهده می‌گیرد و چنانچه در این مدت یکی از آنان به هر دلیل نتواند انجام وظیفه نماید، فرد دیگری به انتخاب مجمع، با حفظ اکثریت فقها در شورا، به جای وی منصوب می‌گردد.

این شورا در خصوص وظایف بندهای ۱ و ۳ و ۵ و ۱۰ و قسمتهای (د) و (ه) و (و) بند ۶ اصل یکصد و دهم، پس از تصویب سه چهارم اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام اقدام می‌کند. هرگاه رهبر بر اثر بیماری یا حادثه دیگر موقتاً از انجام وظایف رهبری ناتوان شود، در این مدت شورای مذکور در این اصل وظایف او را عهده‌دار خواهد بود.

اصل یکصد و دوازدهم - مجمع تشخیص مصلحت نظام برای تشخیص مصلحت در مواردی که مصوبه مجلس شورای اسلامی را شورای نگهبان خلاف موازین شرع و یا قانون اساسی بداند و مجلس با در نظر گرفتن مصلحت نظام نظر شورای نگهبان را تأمین نکند و مشاوره در اموری که رهبری به آنان ارجاع می‌دهد و سایر وظایفی که در این قانون ذکر شده است به دستور رهبری تشکیل می‌شود.

اعضای ثابت و متغیر این مجمع را مقام رهبری تعیین می‌نماید. مقررات مربوط به مجمع توسط خود اعضاء تهیه و تصویب و به تأیید مقام رهبری خواهد رسید.

وظایف مجمع تشخیص مصلحت نظام

مجمع تشخیص مصلحت نظام دو وظیفه عمده زیر نظر مقام رهبری دارد. یکم، مشاوره در مسایل و مشکلاتی که رهبری به مجمع ارجاع می‌دهد و تنظیم راه‌حل که پس از تأیید رهبری قابل اجراست. دوم، در مواردی که مصوبه مجلس شورای اسلامی را شورای نگهبان خلاف

موازین شرع یا قانون اساسی بداند و مجلس نظر شورای نگهبان را تأمین نکند مصوبه مجلس برای اخذ تصمیم نهایی به مجمع ارسال می شود که در این حالت نظر مجمع قابل اجراست.

آشنایی با شورای نگهبان

اصل نود و یکم - به منظور پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی از نظر عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با آنها، شورایی به نام شورای نگهبان با ترکیب زیر تشکیل می شود:

۱ - شش نفر از فقهای عادل و آگاه به مقتضیات زمان و مسائل روز، انتخاب این عده با مقام رهبری است.

۲ - شش نفر حقوقدان، در رشته های مختلف حقوقی، از میان حقوقدانان مسلمانی که به وسیله رئیس قوه قضائیه به مجلس شورای اسلامی معرفی می شوند و با رای مجلس انتخاب می گردند.

اصل نود و دوم - اعضای شورای نگهبان برای مدت شش سال انتخاب می شوند ولی در نخستین دوره پس از گذشتن سه سال، نیمی از اعضای هر گروه به قید قرعه تغییر می یابند و اعضای تازه ای به جای آنها انتخاب می شوند.

اصل نود و سوم - مجلس شورای اسلامی بدون وجود شورای نگهبان اعتبار قانونی ندارد مگر در مورد تصویب اعتبارنامه نمایندگان و انتخاب شش نفر حقوقدان اعضای شورای نگهبان.

اصل نود و چهارم - کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی باید به شورای نگهبان فرستاده شود. شورای نگهبان موظف است آن را حداکثر ظرف ده روز از تاریخ وصول از نظر انطباق بر موازین اسلام و قانون اساسی مورد بررسی قرار دهد و چنانچه آن را مغایر بیند برای تجدیدنظر به مجلس بازگرداند. در غیر این صورت مصوبه قابل اجراست.

اصل نود و پنجم - در مواردی که شورای نگهبان مدت ده روز را برای رسیدگی و اظهار نظر نهایی کافی نداند، می‌تواند از مجلس شورای اسلامی حداکثر برای ده روز دیگر با ذکر دلیل خواستار تمدید وقت شود.

اصل نود و هشتم - تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلام با اکثریت فقهای شورای نگهبان و تشخیص عدم تعارض آنها با قانون اساسی بر عهده اکثریت همه اعضای شورای نگهبان است.

اصل نود و هفتم - اعضای شورای نگهبان به منظور تسریع در کار می‌توانند هنگام مذاکره درباره لایحه یا طرح قانونی در مجلس حاضر شوند و مذاکرات را استماع کنند. اما وقتی طرح یا لایحه‌ای فوری در دستور کار مجلس قرار گیرد، اعضای شورای نگهبان باید در مجلس حاضر شوند و نظر خود را اظهار نمایند.

اصل نود و هشتم - تفسیر قانون اساسی به عهده شورای نگهبان است که با تصویب سه چهارم آنان انجام می‌شود.

اصل نود و نهم - شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آرای عمومی و همه‌پرسی را بر عهده دارد. کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی (به غیر از اعتبارنامه نمایندگان) به شورای نگهبان فرستاده می‌شود و شورا موظف است ظرف ده روز مصوبه را مطابق بندهای ۲۱ و ۲۰ (بالا) مورد بررسی قرار دهد و چنانچه مصوبه را مغایر با احکام اسلام یا قانون اساسی تشخیص دهد برای تجدید نظر به مجلس عودت دهد. هرگاه مجلس دیدگاه‌های شورای نگهبان را رعایت کند، مصوبه به صورت قانون در می‌آید و گرنه برای داوری به مجمع تشخیص مصلحت نظام فرستاده می‌شود. شورای نگهبان دارای دبیرخانه است که زیر نظر دبیر شورای نگهبان اداره می‌شود.

۱-۴- آشنایی با تشکیلات اداری قوای سه گانه

الف: سازمان کار و مدیریت قوه مقننه و وظایف آن

فصل ششم قانون اساسی : قوه مقننه

مبحث اول: مجلس شورای اسلامی

اصل شصت و دوم - مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت که به طور مستقیم و با رای مخفی انتخاب می شوند تشکیل می گردد.

شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شوندگان و کیفیت انتخابات راقانون معین خواهد کرد.

اصل شصت و سوم - دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی چهارسال است. انتخابات هر دوره باید پیش از پایان دوره قبل برگزار شود به طوری که کشور در هیچ زمان بدون مجلس نباشد. اصل شصت و چهارم - عده نمایندگان مجلس شورای اسلامی دویست و هفتاد نفر است و از تاریخ همه پرسی سال یکهزار و سیصد و شصت و هشت هجری شمسی پس از هر ده سال، با در نظر گرفتن عوامل انسانی، سیاسی، جغرافیایی و نظایر آنها حداکثر بیست نفر نماینده می تواند اضافه شود.

زرتشتیان و کلیمیان هر کدام یک نماینده و مسیحیان آشوری و کلدانی مجموعاً یک نماینده و مسیحیان ارمنی جنوب و شمال هر کدام یک نماینده انتخاب می کنند. محدوده حوزه های انتخابیه و تعداد نمایندگان را قانون معین می کند.

اصل شصت و پنجم - پس از برگزاری انتخابات، جلسات مجلس شورای اسلامی با حضور دو سوم مجموع نمایندگان رسمیت می یابد و تصویب طرحها و لوایح طبق آیین نامه مصوب داخلی انجام می گیرد مگر در مواردی که در قانون اساسی نصاب خاصی تعیین شده باشد. برای تصویب آیین نامه داخلی موافقت دوسوم حاضران لازم است.

اصل شصت و ششم - ترتیب انتخاب رئیس و هیات رئیسه مجلس و تعداد کمیسیونها و دوره تصدی آنها و امور مربوط به مذاکرات وانتظامات مجلس به وسیله آیین نامه داخلی مجلس معین می گردد.

اصل شصت و هفتم - نمایندگان باید در نخستین جلسه مجلس به ترتیب زیر سوگند یاد کنند و متن قسم‌نامه را امضاء نمایند:

بسم الله الرحمن الرحيم

«من در برابر قرآن مجید، به خدای قادر متعال سوگند یاد می‌کنم و با تکیه بر شرف انسانی خویش تعهد می‌نمایم که پاسدار حریم اسلام و نگاهبان دستاوردهای انقلاب اسلامی ملت ایران و مبانی جمهوری اسلامی باشم، ودیعه‌ای را که ملت به ما سپرده به عنوان امینی عادل پاسداری کنم و در انجام وظایف و کالت، امانت و تقوا رعايت نمایم و همواره به استقلال و اعتلای کشور و حفظ حقوق ملت و خدمات به مردم پایبند باشم، از قانون اساسی دفاع کنم و در گفته‌ها و نوشته‌ها و اظهارنظرها، استقلال کشور و آزادی مردم و تامین مصالح آنها را مدنظر داشته باشم.»
نمایندگان اقلیتهای دینی این سوگند را با ذکر کتاب آسمانی خود یاد خواهند کرد.
نمایندگانی که در جلسه نخست شرکت ندارند باید در اولین جلسه‌ای که حضور پیدا می‌کنند مراسم سوگند را به جای آورند.

اصل شصت و هشتم - در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور به پیشنهاد رئیس جمهور و تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان و تایید شورای نگهبان انتخابات نقاط اشغال شده یا تمامی مملکت برای مدت معینی متوقف می‌شود و در صورت عدم تشکیل مجلس جدید، مجلس سابق همچنان به کار خود ادامه خواهد داد.

اصل شصت و نهم - مذاکرات مجلس شورای اسلامی باید علنی باشد و گزارش کامل آن از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود. در شرایط اضطراری، در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای رئیس جمهور یا یکی از وزرا یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیر علنی تشکیل می‌شود. مصوبات جلسه غیر علنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان برسد. گزارش و مصوبات این جلسات باید پس از برطرف شدن شرایط اضطراری برای اطلاع عموم منتشر گردد.

اصل هفتادم - رئیس جمهور و معاونان او و وزیران به اجتماع یا به انفراد، حق شرکت در جلسات علنی مجلس را دارند و می‌توانند مشاوران خود را همراه داشته باشند و در صورتی که نمایندگان لازم بدانند، وزرا مکلف به حضورند و هرگاه تقاضا کنند مطالبشان استماع می‌شود.

مبحث دوم: اختیارات و صلاحیت مجلس شورای اسلامی
اصل هفتاد و یکم - مجلس شورای اسلامی در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند.

اصل هفتاد و دوم - مجلس شورای اسلامی نمی‌تواند قوانینی وضع کند که با اصول و احکام مذهب رسمی کشور یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد. تشخیص این امر به ترتیبی که در اصل نود و ششم آمده بر عهده شورای نگهبان است.

اصل هفتاد و سوم - شرح و تفسیر قوانین عادی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است، مفاد این اصل مانع از تفسیری که دادرسان، در مقام تمیز حق، از قوانین می‌کنند نیست.

اصل هفتاد و چهارم - لوایح قانونی پس از تصویب هیات وزیران به مجلس تقدیم می‌شود و طرح‌های قانونی به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان، در مجلس شورای اسلامی قابل طرح است.

اصل هفتاد و پنجم - طرح‌های قانونی و پیشنهادها و اصلاحاتی که نمایندگان در خصوص لوایح قانونی عنوان می‌کنند و به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد، در صورتی قابل طرح در مجلس است که در آن طریق جبران کاهش درآمد یا تامین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد.

اصل هفتاد و ششم - مجلس شورای اسلامی حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد.

اصل هفتاد و هفتم - عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

اصل هفتاد و هشتم - هرگونه تغییر در خطوط مرزی ممنوع است مگر اصلاحات جزئی با رعایت مصالح کشور به شرط این که یک طرفه نباشد و به استقلال و تمامیت ارضی کشور لطمه نزند و به تصویب چهار پنجم مجموع نمایندگان مجلس شورای اسلامی برسد.

اصل هفتاد و نهم - برقراری حکومت نظامی ممنوع است. در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن، دولت حق دارد با تصویب مجلس شورای اسلامی موقتا محدودیتهای ضروری را برقرار نماید، ولی مدت آن به هر حال نمی‌تواند بیش از سی روز باشد و در صورتی که ضرورت همچنان باقی باشد دولت موظف است مجددا از مجلس کسب مجوز کند.

اصل هشتادم - گرفتن و دادن وام یا کمکهای بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

اصل هشتاد و یکم - دادن امتیاز تشکیل شرکتها و مؤسسات در امور تجاری و صنعتی و کشاورزی و معادن و خدمات به خارجیان مطلقا ممنوع است.

اصل هشتاد و دوم - استخدام کارشناسان خارجی از طرف دولت ممنوع است مگر در موارد ضرورت با تصویب مجلس شورای اسلامی.

اصل هشتاد و سوم - بناها و اموال دولتی که از نفایس ملی باشد قابل انتقال به غیر نیست مگر با تصویب مجلس شورای اسلامی، آن هم در صورتی که از نفایس منحصر به فرد نباشد.

اصل هشتاد و چهارم - هر نماینده در برابر تمام ملت مسوول است و حق دارد در همه مسائل داخلی و خارجی کشور اظهار نظر نماید.

اصل هشتاد و پنجم - سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی تواند اختیار قانونگذاری را به شخص یا هیاتی واگذار کند ولی در موارد ضروری می تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیونهای داخلی خود تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می نماید به صورت آزمایشی اجرا می شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود.

همچنین، مجلس شورای اسلامی می تواند تصویب دائمی اساسنامه سازمانها، شرکتهای، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیونهای ذی ربط واگذار کند و یا اجازه تصویب آنها را به دولت بدهد، در این صورت مصوبات دولت نباید با اصول و احکام مذهب رسمی کشور و یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد، تشخیص این امر به ترتیب مذکور در اصل نود و ششم با شورای نگهبان است. علاوه بر این مصوبات دولت نباید مخالف قوانین و مقررات عمومی کشور باشد و به منظور بررسی و اعلام عدم مغایرت آنها با قوانین مزبور باید ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد.

اصل هشتاد و ششم - نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی و اظهار نظر و رای خود کاملاً آزادند و نمی توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده اند یا آراییی که در مقام ایفای وظایف نمایندگی خود داده اند تعقیب یا توقیف کرد.

اصل هشتاد و هفتم - رئیس جمهور برای هیات وزیران پس از تشکیل و پیش از هر اقدام دیگر باید از مجلس رای اعتماد بگیرد. در دوران تصدی نیز در مورد مسائل مهم و مورد اختلاف می تواند از مجلس برای هیات وزیران تقاضای رای اعتماد کند.

اصل هشتاد و هشتم - در هر مورد که حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس شورای اسلامی از رئیس جمهور و یا هر یک از نمایندگان از وزیر مسوول درباره یکی از وظایف آنان سؤال کنند، رئیس جمهور یا وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سؤال جواب دهد و این جواب نباید در مورد رئیس جمهور بیش از یک ماه و در مورد وزیر بیش از ده روز به تأخیر افتد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی.

اصل هشتاد و نهم - ۱ - نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌توانند در مواردی که لازم می‌دانند هیات وزیران یا هر یک از وزرا را استیضاح کنند، استیضاح وقتی قابل طرح در مجلس است که با امضای حداقل ده نفر از نمایندگان به مجلس تقدیم شود.

هیات وزیران یا وزیر مورد استیضاح باید ظرف مدت ده روز پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و به آن پاسخ گوید و از مجلس رای اعتماد بخواهد. در صورت عدم حضور هیات وزیران یا وزیر برای پاسخ، نمایندگان مزبور درباره استیضاح خود توضیحات لازم را می‌دهند و در صورتی که مجلس مقتضی بداند اعلام رای عدم اعتماد خواهد کرد.

اگر مجلس رای اعتماد نداد هیات وزیران یا وزیر مورد استیضاح عزل می‌شود. در هر دو صورت وزرای مورد استیضاح نمی‌توانند در هیات وزیرانی که بلافاصله بعد از آن تشکیل می‌شود عضویت پیدا کنند.

۲ - در صورتی که حداقل یک سوم از نمایندگان مجلس شورای اسلامی رئیس جمهور را در مقام اجرای وظایف مدیریت قوه مجریه و اداره امور اجرایی کشور مورد استیضاح قرار دهند، رئیس جمهور باید ظرف مدت یک ماه پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و در خصوص مسائل مطرح شده توضیحات کافی بدهد. در صورتی که پس از بیانات نمایندگان مخالف و موافق و پاسخ رئیس جمهور، اکثریت دوسوم کل نمایندگان به عدم کفایت رئیس جمهور رای دادند، مراتب جهت اجرای بند ۱۰ اصل یکصد و دهم به اطلاع مقام رهبری می‌رسد.

اصل نودم - هر کس شکایتی از طرز کار مجلس یا قوه مجریه یا قوه قضائیه داشته باشد، می‌تواند شکایت خود را کتبا به مجلس شورای اسلامی عرضه کند. مجلس موظف است به این شکایات رسیدگی کند و پاسخ کافی دهد و در مواردی که شکایت به قوه مجریه و یا قوه قضائیه مربوط

است، رسیدگی و پاسخ کافی از آنها بخواهد و در مدت متناسب نتیجه را اعلام نماید و در موردی که مربوط به عموم باشد به اطلاع عامه برساند.

از نهادهای کشور یا تشکیلات اداری در مفهوم حاکمیت، طبقه‌بندی‌های گوناگون شده است مانند نهادهای سیاسی و نهادهای سیاسی و نهادهای اجرایی، ولی نامدارترین آنها، طبقه‌بندی نهادهای کشور به سه قوه مقننه، مجریه و قضاییه است که آن را ارسطو در کتاب سیاست مطرح و سپس منتسکیو متفکر فرانسوی در کتاب روح القوانین (۱۷۴ م) تبیین و تشریح کرد و اغلب کشورهای جهان از جمله مهین اسلامی برای تنظیم قوانین اساسی خود آن را پذیرفته‌اند (اصل ۵۷). اکنون در جهت آشنایی بیشتر با سازمان کار و مدیریت دولت در مفهوم حاکمیت سازمان کار و تشکیلات رسمی قوای سه‌گانه بر اساس قانون اساسی معرفی می‌شود.

آشنایی با دیوان محاسبات کشور

اصل پنجاه و چهارم - دیوان محاسبات کشور مستقیماً زیر نظر مجلس شورای اسلامی می‌باشد. سازمان و اداره امور آن در تهران و مراکز استانها به موجب قانون تعیین خواهد شد.

اصل پنجاه و پنجم - دیوان محاسبات به کلیه حسابهای وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکتهای دولتی و سایر دستگاههایی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می‌کنند به ترتیبی که قانون مقرر می‌دارد رسیدگی یا حسابرسی می‌نماید که هیچ هزینه‌ای از اعتبارات مصوب تجاوز نکرده و هر وجهی در محل خود به مصرف رسیده باشد. دیوان محاسبات، حسابها و اسناد و مدارک مربوطه را برابر قانون جمع‌آوری و گزارش تفریغ بودجه هر سال را به انضمام نظرات خود به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌نماید. این گزارش باید در دسترس عموم گذاشته شود.

ب: سازمان کار و مدیریت قوه قضاییه

فصل یازدهم قانون اساسی: قوه قضاییه

اصل یکصد و پنجاه و ششم - قوه قضاییه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسوول تحقق بخشیدن به عدالت و عهده‌دار وظایف زیر است:

- ۱- رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات، شکایات، حل و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسبه که قانون معین می کند.
- ۲- احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادیهای مشروع.
- ۳- نظارت بر حسن اجرای قوانین.
- ۴- کشف جرم و تعقیب و مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزائی اسلام.
- ۵- اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

اصل یکصد و پنجاه و هفتم - به منظور انجام مسوولیت‌های قوه قضائیه در کلیه امور قضائی و اداری و اجرایی، مقام رهبری یک نفر مجتهد عادل و آگاه به امور قضائی و مدیر و مدبر را برای مدت پنج سال به عنوان رئیس قوه قضائیه تعیین می نماید که عالی ترین مقام قوه قضائیه است.

اصل یکصد و پنجاه و هشتم - وظایف رئیس قوه قضائیه بشرح زیر است:

- ۱- ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری به تناسب مسوولیت‌های اصل یکصد و پنجاه و ششم.
- ۲- تهیه لوایح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی.
- ۳- استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امورات اداری، طبق قانون.

اصل یکصد و پنجاه و نهم - مرجع رسمی تظلمات و شکایات دادگستری است. تشکیل دادگاهها و تعیین صلاحیت آنها منوط به حکم قانون است.

اصل یکصد و شصتم - وزیر دادگستری مسوولیت کلیه مسائل مربوط به روابط قوه قضائیه با قوه مجریه و قوه مقننه را برعهده دارد و از میان کسانی که رئیس قوه قضائیه به رئیس جمهور پیشنهاد می کند، انتخاب می گردد.

رئیس قوه قضائیه می‌تواند اختیارات تام مالی و اداری و نیز اختیارات استخدامی غیرقضات را به وزیر دادگستری تفویض کند. در این صورت وزیر دادگستری دارای همان اختیارات و وظایفی خواهد بود که در قوانین برای وزرا به عنوان عالی‌ترین مقام اجرایی پیش‌بینی می‌شود. اصل یکصد و شصت و یکم - دیوان عالی کشور به منظور نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضائی و انجام مسوولیت‌هایی که طبق قانون به آن محول می‌شود، براساس ضوابطی که رئیس قوه قضائیه تعیین می‌کند تشکیل می‌گردد.

اصل یکصد و شصت و دوم - رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل باید مجتهد عادل و آگاه به امور قضائی باشند و رئیس قوه قضائیه بامشورت قضات دیوان عالی کشور آنها را برای مدت پنج سال به این سمت منصوب می‌کند.

اصل یکصد و شصت و سوم - صفات و شرایط قاضی طبق موازین فقهی به وسیله قانون معین می‌شود.

اصل یکصد و شصت و چهارم - قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آن است بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است، به طور موقت یا دائم منفصل کرد یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه. پس از مشورت با رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل، نقل و انتقال دوره‌ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند، صورت می‌گیرد.

اصل یکصد و شصت و پنجم - محاکمات، علنی انجام می‌شود و حضور افراد بلامانع است مگر آن که به تشخیص دادگاه علنی بودن آن منافی عفت عمومی یا نظم عمومی باشد یا در دعای خصوصی، طرفین دعوا تقاضا کنند که محاکمه علنی نباشد.

اصل یکصد و شصت و ششم - احکام دادگاهها باید مستدل و مستند به مواد قانون و اصولی باشد که براساس آن حکم صادر شده است.

اصل یکصد و شصت و هفتم - قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مدونه بیابد و اگر نیابد با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر نماید و نمی تواند به بهانه سکوت یا نقص یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه، از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزد.

اصل یکصد و شصت و هشتم - رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیات منصفه در محاکم دادگستری صورت می گیرد. نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیات منصفه و تعریف جرم سیاسی را قانون براساس موازین اسلامی معین می کند.

اصل یکصد و شصت و نهم - هیچ فعل یا ترک فعلی به استناد قانونی که بعد از آن وضع شده است، جرم محسوب نمی شود.

اصل یکصد و هفتادم - قضات دادگاهها مکلفند از اجرای تصویب نامه ها و آیین نامه های دولتی که مخالف با قوانین و مقررات اسلامی یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است خودداری کنند و هر کس می تواند ابطال این گونه مقررات را از دیوان عدالت اداری تقاضا کند.

اصل یکصد و هفتاد و یکم - هرگاه در اثر تقصیر یا اشتباه قاضی در موضوع یا در حکم یا در تطبیق حکم بر مورد خاص، ضرر مادی یا معنوی متوجه کسی گردد، در صورت تقصیر، مقصر طبق موازین اسلامی ضامن است و در غیر این صورت خسارت به وسیله دولت جبران می شود و در هر حال از متهم اعاده حیثیت می گردد.

اصل یکصد و هفتاد و دوم - برای رسیدگی به جرایم مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی اعضاء ارتش، ژاندارمری، شهربانی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، محاکم نظامی مطابق قانون تشکیل می گردد، ولی به جرایم عمومی آنان یا جرایمی که در مقام ضابط دادگستری مرتکب شوند، در محاکم عمومی رسیدگی می شود.

دادستانی و دادگاههای نظامی بخشی از قوه قضائیه کشور و مشمول اصول مربوط به این قوه هستند.

اصل یکصد و هفتاد و سوم - به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها یا آیین‌نامه‌های دولتی و احقاق حقوق آنها، دیوانی به نام دیوان عدالت‌اداری زیر نظر رئیس قوه قضائیه تاسیس می‌گردد. حدود اختیارات و نحوه عمل این دیوان را قانون تعیین می‌کند.

اصل یکصد و هفتاد و چهارم - براساس حق نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری، سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌گردد. حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می‌کند.

ج: سازمان کار و مدیریت قوه مجریه و وظایف آن

مبحث اول: ریاست جمهوری و وزرا

اصل یکصد و سیزدهم - پس از مقام رهبری رئیس جمهور عالی‌ترین مقام رسمی کشور است و مسوولیت اجرای قانون اساسی و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود، برعهده دارد.

اصل یکصد و چهاردهم - رئیس جمهور برای مدت چهارسال با رای مستقیم مردم انتخاب می‌شود و انتخاب مجدد او به صورت متوالی تنها برای یک دوره بلامانع است.

اصل یکصد و پانزدهم - رئیس جمهور باید از میان رجال مذهبی و سیاسی که واجد شرایط زیر باشند انتخاب گردد:

ایرانی الاصل، تابع ایران، مدیر و مدبر، دارای حسن سابقه و امانت و تقوا، مؤمن و معتقد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و مذهب رسمی کشور.

اصل یکصد و شانزدهم - نامزدهای ریاست جمهوری باید قبل از شروع انتخابات آمادگی خود را رسماً اعلام کنند. نحوه برگزاری انتخاب رئیس جمهوری را قانون معین می‌کند.

اصل یکصد و هفدهم - رئیس جمهور با اکثریت مطلق آراء شرکت کنندگان، انتخاب می‌شود، ولی هرگاه در دور نخست هیچ‌یک از نامزدها چنین اکثریتی بدست نیاورد، روز جمعه هفته بعد برای بار دوم رای گرفته می‌شود. در دور دوم تنها دو نفر از نامزدها که در دور نخست آرای بیشتری داشته‌اند شرکت می‌کنند، ولی اگر بعضی از نامزدهای دارنده آرای بیشتر، از شرکت در انتخابات منصرف شوند، از میان بقیه، دو نفر که در دوره نخست بیش از دیگران رای داشته‌اند برای انتخاب مجدد معرفی می‌شوند.

اصل یکصد و هجدهم - مسوولیت نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری طبق اصل نود و نهم بر عهده شورای نگهبان است ولی قبل از تشکیل نخستین شورای نگهبان بر عهده انجمن نظارتی است که قانون تعیین می‌کند.

اصل یکصد و نوزدهم - انتخاب رئیس جمهور جدید باید حداقل یک‌ماه پیش از پایان دوره ریاست جمهوری قبلی انجام شده باشد و در فاصله انتخاب رئیس جمهور جدید و پایان دوره ریاست جمهوری سابق، رئیس جمهور پیشین وظایف رئیس جمهوری را انجام می‌دهد.

اصل یکصد و بیستم - هرگاه در فاصله ده روز پیش از رای گیری یکی از نامزدهایی که صلاحیت او طبق این قانون احراز شده فوت کند، انتخابات به مدت دو هفته به تأخیر می‌افتد. اگر در فاصله دور نخست و دور دوم نیز یکی از دو نفر حایز اکثریت دور نخست فوت کند، مهلت انتخابات برای دو هفته تمدید می‌شود.

اصل یکصد و بیست و یکم - رئیس جمهور در مجلس شورای اسلامی در جلسه‌ای که با حضور رئیس قوه قضائیه و اعضای شورای نگهبان تشکیل می‌شود به ترتیب زیر سوگند یاد می‌کند و سوگندنامه را امضا می‌نماید:

بسم الله الرحمن الرحيم

«من به عنوان رئیس جمهور در پیشگاه قرآن کریم و در برابر ملت ایران به خداوند قادر متعال سوگند یاد می‌کنم که پاسدار مذهب رسمی و نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی کشور باشم و همه استعداد و صلاحیت خویش را در راه ایفای مسوولیت‌هایی که بر عهده گرفته‌ام بکار گیرم و خود را وقف خدمت به مردم و اعتلای کشور، ترویج دین و اخلاق، پشتیبانی از حق و گسترش عدالت سازم و از هر گونه خودکامگی بپرهیزم و از آزادی و حرمت اشخاص و حقوقی که قانون اساسی برای ملت شناخته است حمایت کنم. درحراست از مرزها و استقلال سیاسی و اقتصادی و فرهنگی کشور از هیچ اقدامی دریغ نورزم و با استعانت از خداوند و پیروی از پیامبر اسلام و ائمه اطهار علیهم السلام قدرتی را که ملت به عنوان امانتی مقدس به من سپرده است همچون امینی پارسا و فداکار نگاهدار باشم و آن را به منتخب ملت پس از خود بسپارم.»

اصل یکصد و بیست و دوم - رئیس جمهور در حدود اختیارات و وظایفی که به موجب قانون اساسی و یا قوانین عادی به عهده دارد در برابر ملت و رهبر و مجلس شورای اسلامی مسوول است.

اصل یکصد و سی و هفتم - هر یک از وزیران مسوول وظایف خاص خویش در برابر رئیس جمهور و مجلس است و در اموری که به تصویب هیات وزیران می‌رسد، مسوول اعمال دیگران نیز هست.

اصل یکصد و چهلم - رسیدگی به اتهام رئیس جمهور و معاونان او و وزیران در مورد جرایم عادی با اطلاع مجلس شورای اسلامی در دادگاه‌های عمومی دادگستری انجام می‌شود.

اصل یکصد و چهل و یکم - رئیس جمهور، معاونان رئیس جمهور، وزیران و کارمندان دولت نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته باشند و داشتن هر نوع شغل دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای اسلامی و وکالت دادگستری و مشاوره حقوقی و نظریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیات مدیره انواع مختلف شرکتهای خصوصی، جز شرکتهای تعاونی ادارات و مؤسسات

برای آنان ممنوع است. سمتهای آموزشی در دانشگاهها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است.

اصل یکصد و چهل و دوم - دارایی رهبر، رئیس جمهور، معاونان رئیس جمهور، وزیران و همسر و فرزندان آنان قبل و بعد از خدمت، توسط رئیس قوه قضائیه رسیدگی می شود که برخلاف حق، افزایش نیافته باشد.

مبحث دوم: ارتش و سپاه پاسداران انقلاب

اصل یکصد و چهل و سوم - ارتش جمهوری اسلامی ایران پاسداری از استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی کشور را بر عهده دارد.

اصل یکصد و چهل و چهارم - ارتش جمهوری اسلامی ایران باید ارتشی اسلامی باشد که ارتشی مکتبی و مردمی است و باید افرادی شایسته را به خدمت بپذیرد که به اهداف انقلاب اسلامی مؤمن و در راه تحقق آن فداکار باشند.

اصل یکصد و چهل و پنجم - هیچ فرد خارجی به عضویت در ارتش و نیروهای انتظامی کشور پذیرفته نمی شود.

اصل یکصد و چهل و ششم - استقرار هر گونه پایگاه نظامی خارجی در کشور هر چند به عنوان استفاده های صلح آمیز باشد ممنوع است.

اصل یکصد و چهل و هفتم - دولت باید در زمان صلح از افراد و تجهیزات فنی ارتش در کارهای امدادی، آموزشی، تولیدی و جهادسازندگی، با رعایت کامل موازین عدل اسلامی استفاده کند در حدی که به آمادگی رزمی ارتش آسیبی وارد نیاید.

اصل یکصد و چهل و هشتم - هر نوع بهره برداری شخصی از وسایل و امکانات ارتش و استفاده شخصی از افراد آنها به صورت گماشته، راننده شخصی و نظایر اینها ممنوع است.

اصل یکصد و چهل و نهم - ترفیع درجه نظامیان و سلب آن به موجب قانون است.

اصل یکصد و پنجاهم - سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که در نخستین روزهای پیروزی این انقلاب تشکیل شد، برای ادامه نقش خود در نگهبانی از انقلاب و دستاوردهای آن پابرجا می‌ماند، حدود وظایف و قلمرو مسوولیت این سپاه در رابطه با وظایف و قلمرو مسوولیت نیروهای مسلح دیگر با تأکید بر همکاری و هماهنگی برادرانه میان آنها به وسیله قانون تعیین می‌شود.

اصل یکصد و پنجاه و یکم - به حکم آیه کریمه (و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل ترهبون به عدو الله و عدوکم و آخرین من دونهم لاتعلمونهم الله یعلمهم) دولت موظف است برای همه افراد کشور، برنامه و امکانات آموزش نظامی را بر طبق موازین اسلامی فراهم نماید، به طوری که همه افراد همواره توانایی دفاع مسلحانه از کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران را داشته باشند، ولی داشتن اسلحه باید با اجازه مقامات رسمی باشد.

آشنایی با جایگاه صدا و سیما در قانون اساسی

فصل دوازدهم قانون اساسی: صدا و سیما

اصل یکصد و هفتاد و پنجم - در صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور باید تامین گردد.

نصب و عزل رئیس سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران با مقام رهبری است و شورایی مرکب از نمایندگان رئیس جمهور و رئیس قوه قضائیه و مجلس شورای اسلامی (هر کدام دو نفر) نظارت بر این سازمان خواهند داشت.

خط مشی و ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن را قانون معین می‌کند.

آشنایی با شورای عالی امنیت ملی در قانون اساسی

فصل سیزدهم قانون اساسی: شورای عالی امنیت ملی

اصل یکصد و هفتاد و ششم - به منظور تامین منافع ملی و پاسداری از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی و حاکمیت ملی، شورای عالی امنیت ملی به ریاست رئیس جمهور، با وظایف زیر تشکیل می گردد.

۱ - تعیین سیاستهای دفاعی - امنیتی کشور در محدوده سیاستهای کلی تعیین شده از طرف مقام رهبری.

۲ - هماهنگ نمودن فعالیتهای سیاسی، اطلاعاتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در ارتباط با تدابیر کلی دفاعی - امنیتی.

۳ - بهره گیری از امکانات مادی و معنوی کشور برای مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی. اعضای شورا عبارتند از:

رؤسای قوای سه گانه

رئیس ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح

مسئول امور برنامه و بودجه

دو نماینده به انتخاب مقام رهبری

وزرای امور خارجه، کشور، اطلاعات

حسب مورد وزیر مربوط و عالی ترین مقام ارتش و سپاه

شورای عالی امنیت ملی به تناسب وظایف خود، شوراهای فرعی از قبیل شورای دفاع و شورای امنیت کشور تشکیل می دهد. ریاست هر یک از شوراهای فرعی با رئیس جمهور یا یکی از اعضای شورای عالی است که از طرف رئیس جمهور تعیین می شود.

حدود اختیارات و وظایف شوراهای فرعی را قانون معین می کند و تشکیلات آنها به تصویب شورای عالی می رسد.

مصوبات شورای عالی امنیت ملی پس از تایید مقام رهبری قابل اجرا است.

بازنگری در قانون اساسی

فصل چهاردهم قانون اساسی: بازنگری در قانون اساسی

اصل یکصد و هفتاد و هفتم - بازنگری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در موارد ضروری به ترتیب زیر انجام می‌گیرد:

مقام رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام طی حکمی خطاب به رئیس جمهور موارد اصلاح یا متمیم قانون اساسی را به شورای بازنگری قانون اساسی با ترکیب زیر پیشنهاد می‌نماید:

۱ - اعضای شورای نگهبان

۲ - رؤسای قوای سه‌گانه

۳ - اعضای ثابت مجمع تشخیص مصلحت نظام

۴ - پنج نفر از اعضای مجلس خبرگان رهبری

۵ - ده نفر به انتخاب مقام رهبری

۶ - سه نفر از هیات وزیران

۷ - سه نفر از قوه قضائیه

۸ - ده نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی

۹ - سه نفر از دانشگاهیان

شیوه کار و کیفیت انتخاب و شرایط آن را قانون معین می‌کند.

مصوبات شورا پس از تایید و امضای مقام رهبری باید از طریق مراجعه به آرای عمومی به تصویب اکثریت مطلق شرکت کنندگان در همه‌پرسی برسد.

رعایت ذیل اصل پنجاه و نهم در مورد همه‌پرسی «بازنگری در قانون اساسی» لازم نیست.

محتوای اصل مربوط به اسلامی بودن نظام و ابتدای کلیه قوانین و مقررات براساس موازین اسلامی

و پایه‌های ایمانی و اهداف جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بودن حکومت و ولایت امر

و امامت امت و نیز اداره امور کشور با اتکاء به آرا عمومی و دین و مذهب رسمی ایران

تغییرناپذیر است

آشنایی با ساختار اجرایی دولت (در مفهوم حکومت) در قانون اساسی

اهداف رفتاری:

پس از مطالعه این فصل از فراگیر انتظار می‌رود بر اساس قانون اساسی: ارکان قوه مجریه را بازگو کند. وظایف قانونی رئیس جمهور، هیئت وزیران و هر یک از وزیران را شرح دهد. نقش شوراها را در استقرار حاکمیت مردمی و در جامعه را توضیح دهد.

ایجاد زمینه‌های شناختی در کارکنان جدید الاستخدام دولت نسبت به قوه مجریه، شوراها و برخی سازمان‌ها که در قانون اساسی به آنها اشاره شده است.

۱-۲-۱- ارکان قوه مجریه

رئیس جمهور، هیئت وزیران و وزرا در اصطلاح اداری ارکان قوه مجریه را تشکیل می‌دهند که در حد اختصار، وظایف قانونی و تشکیلاتی اداری هر کدام تشریح می‌شود.

۲-۲- آشنایی با وظایف قانونی رئیس جمهور و مسئولیت‌های ایشان

پس از مقام رهبری، رئیس جمهور عالی‌ترین مقام رسمی کشور و مسئول اجرای قانون اساسی است (اصل ۱۱۳) که با رأی مستقیم مردم و اکثریت مطلق آرای شرکت کنندگان برای مدت ۴ سال انتخاب می‌شود. رئیس جمهور باید ایرانی الاصل، مدیر، مدبر، متقی، مومن، دارای حسن سابقه و معتقد به جمهوری اسلامی باشد.

اصل یکصد و بیست و سوم - رئیس جمهور موظف است مصوبات مجلس یا نتیجه همه‌پرسی را پس از طی مراحل قانونی و ابلاغ به‌وی، امضا کند و برای اجرا در اختیار مسولان بگذارد.

اصل یکصد و بیست و چهارم - رئیس جمهور می‌تواند برای انجام وظایف قانونی خود معاونانی

داشته باشد. معاون اول رئیس‌جمهور با موافقت وی اداره هیات وزیران و مسوولیت هماهنگی سایر معاونتها را به عهده خواهد داشت.

اصل یکصد و بیست و پنجم - امضای عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، موافقت‌نامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولتها و همچنین امضای پیمانهای مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی پس از تصویب مجلس شورای اسلامی با رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی اوست.

اصل یکصد و بیست و ششم - رئیس‌جمهور مسوولیت امور برنامه و بودجه و اموراداری و استخدامی کشور را مستقیماً برعهده دارد و می‌تواند اداره آنها را به عهده دیگری بگذارد.

اصل یکصد و بیست و هفتم - رئیس‌جمهور می‌تواند در موارد خاص، برحسب ضرورت با تصویب هیات وزیران، نماینده یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص تعیین نماید. در این موارد، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیات وزیران خواهد بود.

اصل یکصد و بیست و هشتم - سفیران به پیشنهاد وزیر امور خارجه و تصویب رئیس‌جمهور تعیین می‌شوند. رئیس‌جمهور استوارنامه سفیران را امضا می‌کند و استوارنامه سفیران کشورهای دیگر رامی‌پذیرد.

اصل یکصد و بیست و نهم - اعطای نشانهای دولتی با رئیس‌جمهور است.

اصل یکصد و سی ام - رئیس‌جمهور استعفای خود را به رهبر تقدیم می‌کند و تا زمانی که استعفای او پذیرفته نشده است به انجام وظایف خود ادامه می‌دهد.

اصل یکصد و سی و یکم - در صورت فوت، عزل، استعفا، غیبت یا بیماری بیش از دو ماه رئیس‌جمهور و یا در موردی که مدت ریاست جمهوری پایان یافته و رئیس‌جمهور جدید بر اثر

موانعی هنوز انتخاب نشده و یا امور دیگری از این قبیل، معاون اول رئیس جمهور با موافقت رهبری، اختیارات و مسوولیت‌های وی را برعهده می‌گیرد و شورایی متشکل از رئیس مجلس و رئیس قوه قضائیه و معاون اول رئیس جمهور موظف است ترتیبی دهد که حداکثر ظرف مدت پنجاه روز، رئیس جمهور جدید انتخاب شود، در صورت فوت معاون اول و یا امور دیگری که مانع انجام وظایف وی گردد و نیز در صورتی که رئیس جمهور معاون اول نداشته باشد، مقام رهبری فرد دیگری را به جای او منصوب می‌کند.

اصل یکصد و سی و دوم - در مدتی که اختیارات و مسوولیت‌های رئیس جمهور برعهده معاون اول یا فرد دیگری است که به موجب اصل یکصد و سی و یکم منصوب می‌گردد، وزرا را نمی‌توان استیضاح کرد یا به آنان رای عدم اعتماد داد و نیز نمی‌توان برای تجدیدنظر در قانون اساسی و یا امر همه‌پرسی اقدام نمود.

اصل یکصد و سی و سوم - وزرا توسط رئیس جمهور تعیین و برای گرفتن رای اعتماد به مجلس معرفی می‌شوند با تغییر مجلس، گرفتن رای اعتماد جدید برای وزرا لازم نیست. تعداد وزیران و حدود اختیارات هر یک از آنان را قانون معین می‌کند.

اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیات وزیران با رئیس جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ‌سازی ساختن تصمیم‌های وزیران و هیات دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیات وزیران که به پیشنهاد رئیس جمهور اتخاذ می‌شود لازم الاجراست.

رئیس جمهور در برابر مجلس مسوول اقدامات هیات وزیران است.

اصل یکصد و سی و پنجم - وزرا تا زمانی که عزل نشده‌اند و یا بر اثر استیضاح یا درخواست رای اعتماد، مجلس به آنها رای عدم اعتماد نداده است در سمت خود باقی می‌مانند.

استعفای هیات وزیران یا هر یک از آنان به رئیس جمهور تسلیم می‌شود و هیات وزیران تا تعیین دولت جدید به وظایف خود ادامه خواهند داد.

رئیس جمهور می‌تواند برای وزارتخانه‌هایی که وزیر ندارند حداکثر برای مدت سه ماه سرپرست تعیین نماید.

اصل یکصد و سی و ششم - رئیس جمهور می‌تواند وزرا را عزل کند و در این صورت باید برای وزیر یا وزیران جدید از مجلس رای اعتماد بگیرد و در صورتی که پس از ابراز اعتماد مجلس به دولت نیمی از هیات وزیران تغییر نماید باید مجدداً از مجلس شورای اسلامی برای هیات وزیران تقاضای رای اعتماد کند.

۲-۳- آشنایی با وظایف و مسئولیت‌های قانونی هیئت وزیران

هیئت وزیران مجموعه‌ی وزرا به ریاست رئیس جمهور است. به منظور تدوین برنامه‌ها و خط‌مشی‌های دولت، اجرای قوانین و هماهنگی تصمیمات وزرا اداره هیئت وزیران با معاون اول رئیس جمهور است. هیئت وزیران وظایف خاصی به شرح زیر دارد:

اصل هفتاد و چهارم - لوائح قانونی پس از تصویب هیات وزیران به مجلس تقدیم می‌شود و طرح‌های قانونی به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان، در مجلس شورای اسلامی قابل طرح است.

اصل یکصد و بیست و هفتم - رئیس جمهور می‌تواند در موارد خاص، برحسب ضرورت با تصویب هیات وزیران، نماینده یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص تعیین نماید. در این موارد، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات رئیس جمهور و هیات وزیران خواهد بود.

اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیات وزیران با رئیس جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ‌سازی تصمیمات وزیران و هیات دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند.

در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاههای دولتی در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیات وزیران که به پیشنهاد رئیس جمهور اتخاذ می شود لازم الاجراست.

رئیس جمهور در برابر مجلس مسوول اقدامات هیات وزیران است.

اصل یکصد و سی و هشتم - علاوه بر مواردی که هیات وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین نامه های اجرایی قوانین می شود، هیات وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تامین اجرای قوانین و تنظیم سازمانهای اداری به وضع تصویب نامه و آیین نامه پردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیات وزیران حق وضع آیین نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. دولت می تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیونهای متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیونها در محدوده قوانین پس از تایید رئیس جمهور لازم الاجراست.

تصویب نامه ها و آیین نامه های دولت و مصوبات کمیسیونهای مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می رسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیات وزیران بفرستد.

اصل یکصد و سی و نهم - صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری در هر مورد موقوف به تصویب هیات وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد. در مواردی که طرف دعوای خارجی باشد و در موارد مهم داخلی باید به تصویب مجلس نیز برسد. موارد مهم را قانون تعیین می کند.

۲-۴- وظایف و مسئولیت های قانونی وزرا

اصل شصت و نهم - مذاکرات مجلس شورای اسلامی باید علنی باشد و گزارش کامل آن از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود. در شرایط اضطراری، در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای رئیس جمهور یا یکی از وزرا یا ده نفر از

نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان برسد. گزارش و مصوبات این جلسات باید پس از برطرف شدن شرایط اضطراری برای اطلاع عموم منتشر گردد.

اصل هفتم - رئیس جمهور و معاونان او و وزیران به اجتماع یا به انفراد، حق شرکت در جلسات علنی مجلس را دارند و می‌توانند مشاوران خود را همراه داشته باشند و در صورتی که نمایندگان لازم بدانند، وزرا مکلف به حضورند و هرگاه تقاضا کنند مطالبشان استماع می‌شود.

اصل هفتم و چهارم - لوایح قانونی پس از تصویب هیات وزیران به مجلس تقدیم می‌شود و طرح‌های قانونی به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان، در مجلس شورای اسلامی قابل طرح است.

اصل یکصد و سی و هشتم - علاوه بر مواردی که هیات وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیات وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تامین اجرای قوانین و تنظیم سازمانهای اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه پردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیات وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیونهای متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیونها در محدوده قوانین پس از تایید رئیس جمهور لازم‌الاجراست.

تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیونهای مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیات وزیران بفرستد.

آشنایی با قانون اساسی درباره امور اداری و استخدامی و برنامه و بودجه

اصل یکصد و بیست و ششم - رئیس جمهور مسوولیت امور برنامه و بودجه و اموراداری و استخدامی کشور را مستقیماً برعهده دارد و می‌تواند اداره آنها را به عهده دیگری بگذارد.

آشنایی با قانون اساسی درباره شوراهای

اصل هفتم - طبق دستور قرآن کریم: «و امرهم شوری بینهم» و «شاورهم فی الامر» شوراهای: مجلس شورای اسلامی، شورای استان، شهرستان، شهر، محل، بخش، روستا و نظایر اینها از ارکان تصمیم گیری و اداره امور کشورند.

موارد، طرز تشکیل و حدود اختیارات و وظایف شوراهای را این قانون و قوانین ناشی از آن معین می کند.

آشنایی با سازمان کار و تشکیلات اداری و اجرایی جمهوری اسلامی ایران

اهداف رفتاری:

پس از مطالعه این فصل، از فراگیر انتظار می رود:

- واحد سازمانی وزارتخانه را تعریف و آنها را طبقه‌بندی کند.
- مؤسسه دولتی را در نظام اداری تشریح نماید.
- نهاد انقلابی را تعریف کند و انواع آنرا بنویسد.
- اشکال سازمانی نظام اداری (قوة مجریه) در سطح کلان را شرح دهد.
- دستگاه های دولتی زیر نظر رئیس جمهور را نام ببرد و وظایف آنها را توضیح دهد.
- وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی را توضیح دهد.
- اهداف وزارت بهداشت را تشریح نماید.
- وظایف دانشگاه های علوم پزشکی را بازگو نماید.
- مؤسسات مستقل و شرکت های دولتی مربوط به هر وزارتخانه را نام ببرد و تا حدودی شرح دهد.
- ایجاد زمینه های شناختی در کارکنان جدیدالاستخدام دولت نسبت به مفاهیم تشکیلاتی و سازمان در نظام اداری دولت جمهوری اسلامی ایران.

۳-۱- نظام اداری حاکمیتی دولت

الف: شامل مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان است و دیوان محاسبات کشور و مرکز پژوهش مجلس از سازمان های وابسته آن هستند.

ب: قوة قضاییه: دارای ۵ حوزه است که عبارت‌اند از: رئیس قوة قضاییه، دادگستری جمهوری اسلامی ایران (شامل دادرها و دادگاه)، دیوان عالی کشور، وزیر دادگستری و سازمان های وابسته به حوزه قضاییه که این سازمان‌ها عبارت‌اند از: دیوان عدالت اداری، بازرسی کل کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، روزنامه رسمی کشور، دانشکده علوم قضائی و خدمات اداری.

ب: قوه مجریه: قوه مجریه به عنوان یکی از قوای سه گانه مسئولیت اجرای قانون اساسی را بر عهده دارد و مسئولیت اجرای خدمات عمومی مملکت را به جز در امور اجرایی که به مقام رهبری مربوط می شود بر عهده دارد.

۳-۲- نظام اداری و اجرایی

سازمان های زیر نظر قوه مجریه: وزارتخانه، مؤسسه دولتی، شرکت دولتی، نهادهای انقلابی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی طراحی شده اند.

تعاریف وزارتخانه و مؤسسه دولتی طبق ماده ۲ و ۳ قانون محاسبات عمومی کشور به ترتیب به شرح زیر است:

الف- وزارتخانه ها (ماده ۲): وزارتخانه واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون به این عنوان شناخته می شود. در راس آن وزیر قرار دارد که در برابر رئیس جمهور پاسخگو است.

ب- مؤسسات دولتی (ماده ۳): واحدهای سازمانی مشخصی هستند که به موجب قانون ایجاد شده و زیر نظر یکی از قوای سه گانه اداره شده و عنوان وزارتخانه ندارند. به منظور اجرای بخشی از اهداف دولت ایجاد می شود و دولت آن را اداره می کند. هدف دولت تأسیس مؤسسه دولتی، اجرای تکالیف حاکمیت و تصدی گری دولت به صورت فنی یا تخصصی در جامعه و ارائه خدمت است.

ج- شرکت دولتی (طبق برداشت ماده ۴ قانون محاسبات عمومی کشور): به واحد سازمانی مشخصی گفته می شود که با اجازه قانون تشکیل شده و بیش از ۵۰٪ از سرمایه آن متعلق به دولت است.

د- سازمان های انتفاعی وابسته به دولت و رابطه درآمد و هزینه آنها: دولت در مواردی که قانون اجازه می دهد بهای کالاها و خدماتی را که به مردم ارائه می دهد از آنها دریافت می کند مثل تأمین آب و برق شهرها و روستاها، دخانیات و ...

بنابراین سازمان های انتفاعی وابسته به دولت به سازمان هایی گفته می شود که علاوه بر آنکه هزینه تولید کالاها و خدمات از محل درآمدهای کسب شده تأمین می گردد بلکه مقداری درآمد نیز برای دولت تأمین می کنند .

-در سطح خرد دستگاه های دولتی به سه سطح تقسیم بندی می شوند ۱- سه سطح مدیریتی ۲- یک سطح اجرایی :

۳-۳- سطوح مدیریت و اجرا

۱: سطح مدیریت عالی یا بالا، در این سطح، استراتژیها و خط مشی های سازمانی تدوین می گردند. که جنبه بلند مدت دارد بر حسب دستگاه شامل وزیر یا مدیر عامل، مدیر کل یا رئیس، معاونان و مشاوران سازمان است.

۲: سطح مدیریت میانی، مدیران میانی به طور مستقیم به مدیران عالی گزارش می دهند. کارشان مدیریت بر سرپرستان است و نقش حلقه واسط را میان مدیریت عالی و مدیران سطح سرپرستی را به عهده دارند. در این سطح ، واحدهای اداری از قبیل دفتر، مرکز، مدیریت، اداره کل قرارداد و مدیران آنها با عناوین مدیر کل و مدیر امور و فعالیت می کنند.

۳: سطح مدیریت سرپرستی ، مدیران این رده بیشتر وقتشان را با زیردستان، مقداری از آن را با همکاران و اندک زمانی را با ما فوقها یا خارج از سازمان می گذرانند. در این سطح واحدهایی از قبیل اداره، گروه و دایره قرارداد که توسط روسای قسمت ها، روسای ادارات یا سرپرست کارگاه ها مدیریت می شوند.

چهارم: سطح اجرایی عملیات، در سطح عملیات، افرادی قرار می گیرند که وظیفه آنها اجرای عملیات سازمان است اغلب کارشناسان، دبیران، متصدیان، حسابداران قرار دارند و معمولاً پست های آنان نام مخصوص دارد مانند معلم، پرستار و ممیز مالیاتی. از جمله واحدهای که جزئی تشکیلات و زاتخانه و سازمانهای تحت نظارت رییس جمهور قرار دارند می توان به موارد زیر اشاره نمود:

حوزه وزارت یا ریاست: مانند روابط عمومی بین‌الملل، شورای عالی سازمان، حراست، ارزیابی، عملکرد و گزینش.

حوزه معاونت: خود دارای واحدهای سازمانی: مرکز، دفتر یا اداره کل می‌باشد.

حوزه مدیریت: در هر مدیریت می‌تواند واحدهای دفتر، مرکز و اداره کل قرار دارند.

- **اداره کل:** در راس سطوح مدیریت آن مدیرکل قرار دارد هر اداره کل خود شامل چند اداره است و ماهیت وظایف و فعالیت‌هایی که در آن انجام می‌گیرد، اجرایی است.

- **دفتر:** در راس سطوح مدیریت آن مدیرکل قرار دارد و ماهیت وظایف و فعالیت‌هایی که در آن انجام می‌گیرد، آموزشی، تحقیقاتی و مطالعاتی است.

- **مدیریت:** یکی از جمله واحدهای هر معاونت بوده و ماهیت فعالیت‌های آن می‌تواند مطالعاتی، تحقیقاتی یا اجرایی باشد. در راس سطوح مدیریت آن مدیر قرار دارد و واحدهای تابع آن بر حسب نوع فعالیت می‌تواند اداره، قسمت یا گروه باشد.

- **مرکز:** در راس سطوح مدیریت آن "رئیس مرکز" قرار دارد. ماهیت فعالیت‌های آن می‌تواند مطالعاتی، تحقیقاتی یا اجرایی باشد. در سطح ملی بر عهده دارد. واحدهای تابع آن بر حسب نوع فعالیت می‌تواند اداره، قسمت یا گروه باشد.

- **اداره/بخش:** واحد سازمانی است وجه غالب فعالیت‌های اداره، اجرایی است.

- **گروه:** واحد سازمانی است که جنبه مطالعاتی یا تحقیقاتی دارد.

- **امور:** به یک سلسله وظایف همگون گفته می‌شود که ممکن است در واحدهای مختلف سازمانی توزیع شده باشند.

۳-۴- آشنایی بیشتر با تشکیلات اجرایی دولت ایران

۱- دستگاه های اجرائی مانند نهادها، سازمانها، مؤسسات دولتی و شوراهای عالی زیر نظر رییس جمهور

۲- کمیسیونهای هیئت وزیران

۳- سازمانها و دستگاههای مانند وزارتخانهها، مؤسسات و شرکت های دولتی

۴- نهادهای انقلابی و نهادهای عمومی غیر دولتی

۱- دستگاه های اجرائی مانند نهادها، سازمانها، مؤسسات دولتی و شوراهای عالی

زیر نظر رییس جمهور

الف: نهاد ریاست جمهوری

ب: سازمان های زیر نظر ریاست جمهوری

پ: شوراهای عالی زیر نظر ریاست جمهور

شوراهای عالی زیر نظر رییس جمهور را می توان به دو دسته تقسیم کرد.

دسته یکم، شوراهایی که در آنها جنبه تدوین ساختار، استراتژی و خط مشی قوت دارد مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی، دسته دوم: شوراهایی هستند که به عنوان بازوی مدیریت، جنبه اجرایی و نظارتی سیاست های مصوب در آنها قوت بیشتری دارد. گو این که آنها نیز به تدوین راهبردها هم می پردازند. مانند شورای عالی اداری مستقر در سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور. از شوراهای عالی زیر نظر رییس جمهور می توان به شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی اطلاعات رسانی، شورای عالی تحقیقات و فناوری، شورای عالی آموزش های کاربردی و شورای عالی اداری اشاره کرد.

آشنایی با تاریخچه شورای عالی انقلاب فرهنگی

پس از فروپاشی نظام پهلوی، نهادهای مختلف یکی پس از دیگری پا گرفت؛ اما فرهنگ حاکم بر نهادهای جامعه مخصوصا نهادهای فراگیری مانند آموزش و پرورش و دانشگاهها، مسأله ساده ای نبود که بتوان در کوتاه مدت، تحولات لازم را در آنها بوجود آورد. از طرف دیگر ادامه کار آنها بویژه دانشگاهها به همان شکل سابق به صلاح جامعه نبود. در اوایل انقلاب،

گروهک‌های مختلف دانشگاه‌ها را عرصه تاخت و تاز خود ساخته و روند تحصیل و تدریس را مختل کرده بودند. همه این مسائل ضرورت تغییر بنیادین در برنامه‌ها و شیوه‌های تدریس و تربیت و اهداف آن را ایجاب می‌نمود؛ در نتیجه خصوصاً با توجه به جو حاکم بر دانشگاه‌ها، مدتی تمام دانشگاه‌های کشور تعطیل شد و به فرمان امام خمینی ستاد انقلاب فرهنگی به منظور ساماندهی امور فرهنگی مدارس و دانشگاه‌ها تشکیل شد. با بازگشایی دانشگاه‌ها، فعالیت ستاد انقلاب فرهنگی ادامه یافت و ضرورت توسعه و تعمیق کار این ستاد ایجاب کرد که در نوزدهم آذر ۱۳۶۴، حضرت امام رؤسای سه قوه و تعداد دیگری از اندیشمندان فرهنگی کشور را به اعضای آن بیفزایند و بدین شکل ستاد انقلاب فرهنگی با ترکیب جدید خود، تحت عنوان شورای عالی انقلاب فرهنگی فعالیت خود را آغاز نمود.

ماموریت شورای انقلاب فرهنگی، تدوین سیاست‌ها و راهبردهای نظام آموزشی و فرهنگی در کشور است.

وظایف مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی

- ۱- تدوین اصول سیاست فرهنگی نظام جمهوری اسلامی در تعیین اهداف و جهت برنامه‌های فرهنگی، آموزشی، پژوهشی و علمی.
- ۲- تعیین مراجع برای طرح و تدوین برنامه‌های فرهنگی، آموزشی، علمی و تحقیقاتی
- ۳- تصویب آیین‌نامه‌های مهم و اساس مراکز علمی و فرهنگی، آموزش و پژوهشی کشور
- ۴- تصویب ضوابط تأسیس مؤسسه‌ها مراکز علمی و فرهنگی و تحقیقاتی و فرهنگستان‌ها و دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی
- ۵- تهیه طرح و تدوین آیین‌نامه‌ها برای ایجاد زمینه‌های لازم جهت بسیج و مشارکت همه جانبه مردم
- ۶- تدوین ضوابط برای گزینش استادان و معلمان دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی
- ۷- نظارت بر کلیه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی
- ۸- تأیید نامزدهایی که وزیر فرهنگ و آموزش عالی به عنوان رییس دانشگاه‌ها پیشنهاد می‌کند.
- ۹- تدوین ضوابط و اصول کلی و سیاست‌های مربوط به توسعه روابط علمی و فرهنگی با کشورهای دیگر

۱۰- نظارت بر امور کتاب‌های درسی

ستاد انقلاب فرهنگی طبق فرمان امام (ره) ملزم بود که در برخورد با مسایل دانشگاهی فعالیت‌های خود را بر چند محور متمرکز کند: ۱- تربیت استاد و گزینش افراد شایسته برای تدریس در دانشگاه‌ها ۲- گزینش دانشجو ۳- اسلامی کردن جو دانشگاه‌ها و تغییر برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها، به صورتی که محصول کار آنها در خدمت مردم قرار گیرد.

۲: تشکیلات مربوط به هیئت وزیران (کمیسیون‌های هیئت وزیران)

هیئت وزیران، که از مجموعه معاون اول رئیس جمهور و وزراء تحت نظر رئیس جمهور تشکیل می‌شود، می‌تواند براساس اصل ۱۳۸ ق، تصویب برخی از موارد مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌هایی متشکل از چند وزیر واگذار کند که به آنها «کمیسیون‌های هیئت وزیران» گفته می‌شود. کمیسیون‌های هیئت وزیران در حال حاضر عبارت‌اند از: اقتصاد امور زیربنایی و صنعت، و رفاه اجتماعی، فرهنگی، لوایح، دفاع، و سیاسی. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس جمهور قابل اجراست.

امور اداری و اجرایی کمیسیون‌های مشترک هیئت وزیران و تنظیم موضوعات جلسه‌های هیئت وزیران بر اساس مواد ۱۹ و ۲۰ آیین‌نامه داخلی هیئت دولت را «دبیر هیئت دولت» به عهده دارد که زیر نظر معاون اول رئیس جمهور فعالیت می‌کند و به همین دلیل در تشکیلات نهاد ریاست جمهوری واحد اداری به نام «دفتر هیئت دولت» پیش‌بینی شده و تأسیس یافته است که موجب استقرار بهتر اصول ۱۲۷ و ۱۳۸ قانون اساسی، یعنی وظایف نمایندگان رئیس جمهور و وضع آیین‌نامه‌های اداری می‌شود.

۳: دستگاه‌های اجرایی زیر نظر وزرا

دستگاه‌های دولتی زیر نظر وزرا، بر اساس قانون برنامه و بودجه و محاسبات عمومی (۱۳۶۶) در اشکال سازمانی وزارت خانه، مؤسسه دولتی، شرکت دولتی سازماندهی شده است. هر یک از دستگاه‌ها با دیگر دستگاه‌ها در ارتباط است و جزئی از بدنه نظام اداری دولت و قوه مجریه به حساب می‌آید.

از وزارتخانه‌ها به عنوان بالاترین واحد اجرایی کشور طبقه‌بندی‌هایی مانند وزارتخانه‌های بخش اقتصادی، سیاسی، عمرانی، آموزشی، صنعتی، کشاورزی، و اجتماعی شده است. مجلس حفظ‌الصحة دولتی، نخستین سازمان مسئول بهداشت عمومی کشور در سال ۱۲۹۹ هـ.ش به صحنه کل مملکتی تغییر نام یافت و در سال ۱۳۰۵ به اداره کل بهداری و در سال ۱۳۲۰ به وزارت بهداری تبدیل شد. این وزارتخانه بعد از تحولات بسیار در سال ۱۳۶۶ هـ.ش به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با وظایف جدید تغییر نام یافت.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

مأموریت: فراهم آوردن موجبات تأمین بهداشت و درمان کلیه افراد کشور از طریق تعمیم و گسترش خدمات بهداشتی، درمانی و آموزشی.

اهداف: الف) بهداشت:

۱. ارتقاء سطح خدمات بهداشتی کشور
۲. توسعه اقدامات پیشگیری از بروز معلولیت‌های جسمی و روانی
۳. افزایش خدمات قابل ارائه در نظام شبکه‌های سلامت کشور
۴. توسعه و تشدید کنترل بهداشتی اماکن عمومی و مراکز تهیه و توزیع و فروش و نگهداری مواد غذایی
۵. توسعه عملیات بهداشت محیط در روستاها
۶. توسعه فعالیت‌های مربوط به تأمین آب آشامیدنی سالم در روستاها
۷. توسعه خدمات دندان‌پزشکی در مناطق شهری و روستایی
۸. بهبود تغذیه مادران باردار و زنان شیرده و کنترل رشد کودکان
۹. ارتقاء کیفیت تغذیه‌ای کشور

ب) درمان:

۱. افزایش موجبات دستیابی جامعه به امکانات درمانی
۲. ایجاد تناسب در سطوح خدمات درمان عمومی، تخصصی و فوق تخصصی کشور
۳. جلوگیری از مصرف بی‌رویه دارو
۴. تأمین موجبات ارتقاء سطح علمی و تخصص پزشکان و بازآموزی جامعه پزشکی

۵. افزایش کارایی مراکز درمان شیری و استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و منابع انسانی

۶. تأمین موجبات و مشارکت فعالیت بخش غیردولتی در سرمایه‌گذاری‌ها

ج) آموزش و پژوهش پزشکی:

۱. تقویت جنبه‌های فرهنگی دانشجویان و تعمیق معرفت دینی و ارزش اسلامی در آنان

۲. افزایش مشارکت مردم در توسعه آموزش و پژوهش

۳. انطباق محتوای برنامه‌های درسی رشته‌های مختلف آموزشی با نیازهای جامعه و

مقتضیات ناشی از توسعه علوم و فناوری

۴. بهبود شاخص‌های کیفی و کمی آموزش به ویژه در آموزش‌های کارشناسی ارشد و

بالا تر

۵. فراهم نمودن فرصت‌های یکسان برای دسترسی داوطلبان مستعد به آموزش

۶. توسعه وظایف و اختیارات هیأت‌های امنا دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی

دولتی

۷. توأم ساختن آموزش با پژوهش در کلیه سطوح آموزشی

۸. بهبود شاخص‌های کیفی و کمی تحقیقات

شرح وظایف:

- تدوین و ارائه سیاست‌ها، تعیین خط‌مشی‌ها و برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های مربوط به

تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی، پژوهشی، خدمات بهداشتی-درمانی، دارویی،

بهبودی و تأمین اجتماعی

- تأمین بهداشت عمومی و ارتقاء سطح آن از طریق اجرای برنامه‌های بهداشتی،

خصوصاً در زمینه سلامت محیط، مبارزه با بیماری‌ها، تغذیه و تنظیم خانواده، سلامت

دهان و دندان، آموزش بهداشت عمومی، بهداشت کار، بهداشت مدارس و شاغلین با

تأکید بر اولویت مراقبت‌های بهداشتی اولیه، به ویژه بهداشت مادران و کودکان با

همکاری و هماهنگی دستگاه‌های ذیربط

- ایجاد نظام هماهنگ بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و گسترش شبکه تلفیقی

بهداشت و درمان

- تعیین رشته‌ها و مقاطع تحصیلی مورد نیاز کشور جهت تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی و اجرای برنامه‌های تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی در جهت نیل به خودکفائی
- انجام تحقیقات بنیادی و کاربردی در جمیع رشته‌های پزشکی و زمینه‌های بهداشتی و درمانی و نیز ایجاد گسترش مؤسسات و واحدهای پژوهش پزشکی و نظارت بر پژوهش‌ها و هماهنگی ساختن برنامه‌های مؤسسات تحقیقات پزشکی
- برنامه‌ریزی به منظور توزیع متناسب و عادلانه نیروی انسانی و سایر امکانات (آموزش پزشکی و تسهیلات بهداشتی و درمانی) کشور با تأکید بر اولویت برنامه‌های بهداشتی و رفع نیاز مناطق محروم و نیازمند
- فراهم نمودن تسهیلات لازم برای برخورداری همگان از خدمات درمانی در حدود امکانات از طریق ایجاد و گسترش مراکز درمانی دولتی و بهبود استاندارد آنها و استفاده از همکاری مؤسسات خیریه و بخش خصوصی و انواع بیمه‌های درمانی
- تأمین منابع مالی با بهره‌گیری از اعتبارات مردمی، حق بیمه، درآمدهای اختصاصی و کمک‌ها و مشارکت مردمی
- تأمین و ارائه خدمات لازم به معلولین جسمی، ذهنی و اجتماعی و انجام اقدامات حمایتی برای کودکان در سنین قبل از دبستان و سالمندان و خانواده و افراد بی‌سرپرست نیازمند و تشویق و ترغیب افراد خیر و مؤسسات خصوصی جهت ارائه خدمات مذکور
- تعیین و اعلام استانداردهای مربوط به:
 - الف- خدمات بهداشتی، درمانی، بهزیستی، داروئی
 - ب- مواد داروئی، خوراکی، آشامیدنی، بهداشتی، آرایشی و آزمایشگاهی، تجهیزات و ملزومات و مواد مصرفی پزشکی و توانبخشی
 - ج- بهداشت کلیه مؤسسات و واحدهای خدماتی-تولیدی مربوط به خدمات و مواد مذکور

- تعیین مبانی محاسبه هزینه خدمات تشخیصی و درمانی، دارویی، بهزیستی و تعیین تعرفه‌های مربوط در بخش دولتی و غیردولتی و تعیین شهریه آموزش‌های غیررسمی و آزاد در زمینه‌های مختلف علوم پزشکی
- تعیین ضوابط مربوط به ارزیابی، نظارت و کنترل برنامه‌ها و خدمات واحدها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی، بهداشتی، درمانی و بهزیستی و انجام این امور براساس استانداردهای مربوطه
- تعیین ضوابط مربوط به ورود، ساخت، نگهداری، صدور، مصرف و انهدام مواد اولیه بیولوژیک مخدر، خوراکی، آشامیدنی، بهداشتی، آرایشی و آزمایشگاهی و فرآورده‌های دارویی و تجهیزات و ملزومات و مواد مصرفی پزشکی و توانبخشی و ارزشیابی، نظارت و کنترل ضوابط مذکور
- انجام پژوهش در زمینه طب سنتی و بررسی و تحقیق در زمینه خواص دارویی گیاهان و امکانات تهیه و استفاده از داروهای گیاهی و آموزش صحیح در زمینه‌های فوق و ایجاد مراکز مناسب برای طب سنتی
- دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسر کشور، شرکت سهامی دارویی کشور، انستیتو پاستور ایران، شرکت سهامی تجهیزات پزشکی ایران و سازمان انتقال خون ایران از سازمان‌های مرتبط با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی هستند.

دانشگاه‌های علوم پزشکی

مأموریت: تولید علم و تبدیل دست آوردهای دانش نو پدید در جهت تأمین، حفظ و ارتقا سطح سلامت جامعه - از طریق آموزش نیروی انسانی کارآمد مورد نیاز جامعه پزشکی - انجام پژوهش‌های بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای در سطح ملی و منطقه - ارائه خدمات سلامتی.

اهداف:

۱. انجام پژوهش‌های میدانی برای شناخت مشکلات بهداشتی، اجتماعی و روحی، روانی جهت ارتقا سلامت جامعه
۲. ایجاد فضا و بستر مناسب جهت آموزش و پژوهش کارکنان گروه‌های مختلف پزشکی
۳. تولید علم و فناوری در عرصه‌های مختلف علوم پزشکی

۴. گسترش ارتباط بین بخشی با ارگان های مختلف
۵. تدوین سیاست و برنامه های کلان حوزه سلامت و پیگیری و هماهنگی اجرای آنها
۶. ارائه خدمات سلامت جسمی، روانی و اجتماعی به شاغلین و دانشجویان
۷. استفاده از توان علمی و مدیریتی کارکنان دانشگاه در برنامه ریزی و اجرا و همکاری با سایر سازمان ها

چهارم: مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی

الف - آشنایی با نهادهای انقلابی

سازمانهایی هستند که بر اساس شرایط و موقعیت و نیاز بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران با تصویب مراجع قانونگذاری به وجود آمده اند»
نهاد انقلابی در خصوص موضوعات و زمینه های مختلف رفاهی، عمرانی، آموزشی و سیاسی به گونه مستقل فعالیت دارند.

ب: آشنایی با مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی

در ماده ۵ قانون محاسبات عمومی (سال ۱۳۶۶) تعریف مؤسسات و نهادهای عمومی اینگونه است:

« مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، واحدهای سازمانی مشخصی هستند که بر اساس قانون و ذکر نام، به منظور انجام وظایف و خدماتی جنبه عمومی دارد تشکیل گردیده و دولت متناسب با حجم کار آنها و امکانات خود هر ساله از محل درآمدهای عمومی به آن مؤسسات از طریق بودجه کمک می کند مانند شهرداری ها»

این گونه مؤسسه ها و نهادها مانند شهرداری ها عهده دار وظایفی عمومی و ملی در جامعه هستند و عامه مردم از خدمات آنها بهره مند می شوند. مؤسسه ها و نهادهای عمومی غیردولتی، برابر اساسنامه فعالیت می کنند و اداره امور، کنترل، و تصمیم گیری آنها را هیئت امنای شوراها خاص به عهده دارد. بر اساس، این گونه نهادها قادرند با انعطاف پذیری و سلامت و دقت بیشتری فعالیت کنند؛ برخی از آنها عبارتند از:

۱- جهاد دانشگاهی دانشگاه ها

۲- شهرداری ها

۳- کمیته ملی المپیک (ماده ۵ قانون محاسبات عمومی).

آشنایی با نظام‌های مدیریتی جمهوری اسلامی ایران

اهداف رفتاری :

در پایان مطالعه این فصل از فراگیر انتظار می‌رود:

سیستم را تعریف کند و ابعاد آن را نام ببرد.

فرایند نظام تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری را توضیح دهد.

انواع شوراها را در قانون اساسی نام ببرد.

نقش شوراها و برخی شوراهای عالی را در اداره امور کشور بازگو کند.

هماهنگی از نظر خانم فالت را شرح دهد.

مقامات و دستگاههای هماهنگ‌کننده در نظام اداری ایران را توضیح دهد.

برنامه ریزی و بودجه را بیان کند.

انواع برنامه ریزی را شرح دهد.

مفهوم نظارت را توضیح دهد

نظام نظارت و بازرسی را تشریح کند.

ایجاد زمینه‌های شناختی در کارکنان جدیدالاستخدام دولت، نسبت به مفاهیم مدیریتی در نظام اداری دولت جمهوری اسلامی ایران مشتمل بر نظام‌های تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری، هماهنگی و یکپارچه‌سازی، برنامه ریزی و بودجه ریزی، نظارت و بازرسی، چالش‌ها، مشکلات و برنامه‌های تحول در مدیریت دولتی ایران است.

تعریف سیستم

سیستم، مجموعه‌ای از اجزاء است که در یک رابطه منظم با یکدیگر فعالیت می‌کنند.

سیستم، مجموعه‌ای از اجزاء مرتبط است که در راستای دستیابی به مأموریت خاصی، نوع و نحوه ارتباط بین آنها بوجود آمده باشد.

۱- هر سیستم، یک کل است که نمی‌توان آنرا به اجزاء مستقل تقسیم نمود.

۲- هر جزء سیستم، ویژگیهایی دارد که اگر از سیستم جدا شود، آنها را از دست می‌دهد.

۳- هر سیستم، ویژگی‌هایی دارد که در هیچ یک از اجزاء، بطور مستقل وجود ندارد.

۴- وقتی سیستم به اجزاء مستقلی تقسیم شود، برخی از ویژگی‌های ضروری خود را از دست می‌دهد.

۵- اگر اجزاء یک موجودیت (entity) با یکدیگر تعامل نداشته باشند، تشکیل یک مجموعه می‌دهند نه یک سیستم. به عبارت دیگر، مشخصه مهم یک سیستم، تعامل و ارتباط است و ویژگی‌های اصلی سیستم از تعامل اجزاء بدست می‌آید نه از رفتار مستقل اجزاء. ابعاد یک سیستم عبارتند از:

۱- ابعاد ساختاری سیستم شامل بر قوانین، نهادها، استانداردها، مهارت‌ها، نیروهای انسانی، و تکنولوژی که در واقع نظام‌های سازمانی هر سیستم را شکل می‌دهند.

۲- ابعاد محتوایی یا کارکردی سیستم مشتمل بر برنامه ریزی، تصمیم‌گیری، تعیین هدف‌ها، تدوین استراتژی‌ها که در واقع نظام‌های مدیریتی هر سیستم را شکل می‌دهند.

۴-۱- نظام‌های تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری

مهارت تصمیم‌سازی (و نه تصمیم‌گیری) سنگ بنای مهارت‌های راهبر است. تصمیم‌سازی به معنی شرکت دادن اعضاء در روند تصمیم‌گیری و کمک به آنها برای رسیدن به تفاهم و اجماع است. البته در صورت عدم تفاهم، تصمیم‌گیری نهایی حق راهبر است. بدیهی است راهبر باید دلایل تصمیماتش را برای اعضاء توضیح داده، نظر موافق آنان را جلب نماید. در ضمن در روند تصمیم‌گیری، ایمنی اعضاء تیم مهمتر از هر چیز دیگر _ از جمله اهداف تیم است. مهمترین دستاورد تصمیم‌سازی، بهره‌گیری از دانش و توانایی اعضاء تیم برای حل مشکلات می‌باشد. تصمیم‌گیری به معنی انتخاب یک راه از میان راه‌های مختلف است و تصمیم‌گیرنده به کسی گفته می‌شود که این کار را انجام دهد. تصمیم‌گیری در انجام کلیه وظایف مدیریتی و در زندگی روزمره افراد دخالت دارد.

در کشور جمهوری اسلامی ایران همواره فرآیندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در کلیه سازمانها صورت می‌گیرد. مانند فرایند اخذ تصمیم در شرکت‌ها، که ابتدا هیئت مدیره، مسایل مهم و استراتژیک را بررسی و راه حل‌ها را مشخص می‌سازد (تصمیم‌سازی) و پس از آن

مراتب برای تصمیم‌گیری نهائی به مجامع عمومی شرکت احاله می‌شود و پس از تصویب (تصمیم‌گیری) برای اجرا به هیئت عامل ارجاع خواهد شد.

انواع شوراها در قانون اساسی

اخذ تصمیم در جمهوری اسلامی ایران به صورت شورایی است و شوراها ارکان تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی در دولت جمهوری اسلامی ایران هستند. مانند مجلس شورای اسلامی، شورای موقت رهبری، شورای نگهبان و شورای اداری استان و شهرستان.

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران چهار گونه شورایی وجود دارد که عبارت‌اند از:

۱- شوراهایی که با عنوان نهادهای قانونی در امور اداری، تقنینی و قضایی فعالیت دارند: شورای عالی امنیت ملی، مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان، دیوان عالی کشور

۲- شورای اسلامی محلی

۳- شورای عالی استان‌ها

۴- شوراهای صنفی

۲-۴- نظام‌های هماهنگی و یکپارچه‌سازی

فرآیندی است که از طریق آن هدفها و فعالیت‌های واحدهای مختلف یک سازمان ضمن همسوئی و هم‌جهتی، وحدت می‌یابند تا اهداف کلی سازمان به نحو مطلوب تأمین شوند. هماهنگی منطبق‌ابزاری برای کاهش خطای ذهن است و نقش عمده آن ایجاد هماهنگی و انسجام در ادراکات می‌باشد. هر منطقی رابطه بین مقدمات و نتایج را ملاحظه می‌کند، لذا خصلت مشترک همه آنها دلالت است. هماهنگی در عمل به منظور سازماندهی، ایجاد نظم و تنظیم فعالیتها و وظایف بکار گرفته می‌شود.

خانم ماری پارکر فالت نقش و اهمیت تطبیق و هماهنگی را در قالب اصول چهارگانه‌ی اساسی ذیل خلاصه نموده است:

۱. هماهنگی در مراحل اولیه

۲. هماهنگی از طریق ارتباط مستقیم

۳. هماهنگی از طریق بررسی تاثیر متقابل عملیات واحدهای موسسه

۴. هماهنگی یک عمل دائمی است.

فالت در زمینه ایجاد وحدت و یکپارچگی و هماهنگی، معتقد است که هر سازمانی باید میان کوششها و مساعی گروههای مختلف هم‌نویی و هماهنگی به وجود آورد تا با کارایی هر چه بیشتر، به هدفهای مؤسسه دست یابد. وی هماهنگی را محور اصلی و اساسی وظایف مدیریت می‌داند.

هماهنگی و یکپارچگی فعالیتهای و عناصر درون هر سیستم و سازمانی - خصوصاً منابع انسانی و کارکنان - امری ضروری است و درعین حال که مشکل بنظر می‌رسد ولی غیرممکن نمی‌باشد. سازمانها به دلیل سرعت تغییرات و نیاز به ایجاد اهداف جدید و هماهنگ سازی فعالیتهای خود با این اهداف نو باید از شیوه‌های مختلف هماهنگی استفاده نمایند.

در قانون اساسی کشورمان ایران نیز در این خصوص قوانینی وضع گردیده است از جمله:
اصل یکصد و هفتاد و ششم - به منظور تامین منافع ملی و پاسداری از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی و حاکمیت ملی، شورای عالی امنیت ملی به ریاست رئیس‌جمهور، با وظایف زیر تشکیل می‌گردد.

۱ - تعیین سیاستهای دفاعی - امنیتی کشور در محدوده سیاستهای کلی تعیین شده از طرف مقام رهبری.

۲ - هماهنگ نمودن فعالیتهای سیاسی، اطلاعاتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در ارتباط با تدابیر کلی دفاعی - امنیتی.

۳ - بهره‌گیری از امکانات مادی و معنوی کشور برای مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی.
اعضای شورا عبارتند از:

رؤسای قوای سه‌گانه

رئیس ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح

مسئول امور برنامه و بودجه

دو نماینده به انتخاب مقام رهبری

وزرای امور خارجه، کشور، اطلاعات

حسب مورد وزیر مربوط و عالی‌ترین مقام ارتش و سپاه

شورای عالی امنیت ملی به تناسب وظایف خود، شوراهای فرعی از قبیل شورای دفاع و شورای امنیت کشور تشکیل می‌دهد. ریاست هر یک از شوراهای فرعی با رئیس جمهور یا یکی از اعضای شورای عالی است که از طرف رئیس جمهور تعیین می‌شود. حدود اختیارات و وظایف شوراهای فرعی را قانون معین می‌کند و تشکیلات آنها به تصویب شورای عالی می‌رسد.

۴-۳- نظام های برنامه ریزی و بودجه ریزی بر مبنای عملکرد

برنامه ریزی اولین وظیفه در هر مدیریت است که در آن مقاصد، اهداف، خط مشی ها، استانداردها و دوره فعالیت مشخص می‌گردد. برنامه ریزی عبارت است از طراحی وضع اقتصاد ملی و پیش‌بینی گرایش‌های مالی آینده و تخصیص منابع مالی در طول برنامه به طریقی که هدف های تعیین شده به دست آید. بدین ترتیب هر کشوری کم و بیش با توجه به اینکه چه ترکیبی را از بخش خصوصی و عمومی در اقتصاد ملی دارد برای آینده خود برنامه ریزی می‌کند. برنامه ریزی نیازمند پیش‌بینی عوامل متعددی است از جمله این عوامل می‌توان هزینه ها، ظرفیت ماشین آلات و تجهیزات، نیروی انسانی، وضعیت بازار عرضه و تقاضا، تهیه مواد اولیه، وضعیت رقبا در بازار و حوادث غیر مترقبه را نام برد.

انواع برنامه ریزی:

۱- برنامه ریزی استراتژیک یا دورنگر (بلند مدت)

برنامه ریزی استراتژیک گونه‌ای از برنامه ریزی است که در آن هدف، تعریف و تدوین استراتژی‌هایی است که مدت زمان ده تا بیست ساله در بر می‌گیرد. برنامه ریزی استراتژیک کوششی است ساخت یافته برای اتخاذ تصمیم‌های اساسی و انجام اعمالی که ماهیت سازمان، نوع فعالیت‌ها و دلیل انجام آن فعالیتها توسط سازمان را شکل داده و مسیر می‌بخشد. رسالت‌ها، مأموریت‌ها، سیاست‌های کلی سازمان یا جامعه در این نوع برنامه ریزی تعیین می‌گردد.

۲- برنامه ریزی میان مدت

این برنامه‌ها به منظور پیش‌بینی‌ها و تخمین‌های دقیق صورت می‌گیرند و به وسیله آنها می‌توان میزان دقیقی نسبت به طرح‌های سرمایه‌ای را مشخص نمود. این برنامه‌ها دوره‌های سه تا هفت سال را در بر می‌گیرند.

۳- برنامه ریزی کوتاه مدت

برنامه‌های اجرایی عبارتند از تصمیمات کوتاه مدت که برای بهترین استفاده از منابع موجود با توجه به تحولات محیط اتخاذ می‌گردند. این برنامه‌ها سالانه یا کوتاه مدت تنظیم می‌شوند و به صورت عملی درمی‌آیند. برنامه کوتاه مدت، به دولت امکان انجام به موقع واکنش در برابر محیط و اوضاع متغیر اقتصادی جهان را می‌دهند.

مفهوم بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد سابقه‌ای طولانی دارد. فرایند بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد از سه مرحله زیر تشکیل شده است:

- تعیین اهداف و مقاصد

- برآورد هزینه برنامه‌های لازم برای تحقق اهداف

- تعیین شاخصهای کمی برای برآورد عملکرد هر برنامه

ویژگی کلیدی نظام بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد، تلفیق اهداف نظام مدیریت بودجه با پاسخگویی مناسب است. به بیان دیگر عملکرد خوب مورد تشویق قرار گرفته و عملکرد نامطلوب تنبیه می‌شود. تجربیات به عمل آمده در این زمینه نشان می‌دهد که موفقیت این نظام مبتنی بر تداوم آن توسط دستگاههای اجرایی ذی‌ربط و کاربرد تدریجی استانداردهای عملکرد خدمات ارائه شده می‌باشد.

مهمترین عامل نظام بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد "برنامه" است. برنامه مجموعه‌ای از فعالیتها یا پروژه‌ها (طرحها)، تحت نظارت دستگاه یا واحد اجرایی خاص است که با استفاده از منابع موجود به دستیابی روشها و هدفها کمک می‌کنند اهداف عملیاتی هر برنامه باید قابل برآورد باشد. براین اساس بودجه‌ریزی و حسابداری باید به نحوی انجام گیرد که هزینه‌ها و درآمدهای

هر برنامه یا فعالیت برای تصمیم‌گیران مشخص باشد. با توجه به ویژگی‌های یاد شده یک نظام بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد مطلوب باید دارای سه مشخصه باشد:

- ۱- ساختار برنامه در یک چارچوب راهبردی وسیعتر تعریف شود؛
- ۲- چارچوب بودجه به نحوی تعریف شود که تصمیم‌گیری و اولویت‌بندی را سهیل کند؛
- ۳- ساختار آن به گونه‌ای باشد که پاسخگویی را تقویت کند.

۴-۴- نظام‌های نظارت و بازرسی

کنترل و بازرسی، نظارتی است که به وسیله آن عملکرد کارکنان در سازمان با معیارهای مشخص شده و هماهنگ با اهداف سازمان مورد بررسی قرار می‌گیرد. تا با آنها هماهنگی لازم را در اجرا داشته باشد. اساس این نظارت بر اطلاعات مبنایی استوار است (چک لیست) که در اختیار مدیران سازمان از یک سو و بازرسان و ناظران از سوی دیگر قرار می‌گیرد. در نظارت اقدامات انجام شده با استانداردهای از پیش تعیین شده مقایسه می‌شود.

در سلسله وظایف هر مدیری، نظارت و کنترل از مهمترین وظایف اوست. زیرا مسئولیت نهایی مدیر در یک سازمان، در کنار قدرت، اختیار، و نفوذ او حفظ نظام آن سازمان است. هر نظامی که به هر حال ساخته دست بشر است بر اساس قراردادهای و اعتبارات انسانی اداره می‌شود و باید بطور مستمر و پیگیر مورد نظارت و بازرسی دقیق قرار گیرد.

لذا عامل نظارت و کنترل به سرنوشت هر سازمان بستگی دارد و توجه جدی، عمیق و دقیق به آن الزامی است. بر اساس این وظیفه مدیر در اعمال کنترل و نظارت در واقع هماهنگی، برنامه‌ریزی، سازماندهی، و در نهایت اصلاح اقدامات و عملیاتی است که در راه نیل به اهداف و مقاصد و برنامه‌های مورد نظر در هر سازمان الزامی است. به همین لحاظ در برنامه‌ریزی، نظارت و بازرسی اطمینان بخش با یکدیگر ارتباط دارند.

به عبارت دیگر ابزار برنامه‌ریزی و مدیریت عبارتند از:

داشتن برنامه کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت که بر اساس اهداف و مقاصد مورد نظر در سازمان برای رسیدن مطلوب به این اهداف و مقاصد تعیین می‌شود.

بازرسی و نظارت کنترل و ارزشیابی برنامه های اجرائی و بودجه های صرف شده در اجرای برنامه ها و نیز بازرسی چگونگی انجام اقدامات و برنامه ها توسط عوامل و افراد دست اندر کار بر اساس اهداف و مقاصد پیش بینی شده در سازمان صورت می گیرد.

بنابراین نظارت و کنترل یکی از اجزای اصلی مدیریت محسوب می گردد.

در کشور ما ایران این امر به گونه سنتی و با استفاده از ابزارهایی چون چک لیست، فهرست کنترل، گزارش های دوره ای مختلف، مشاهدات دوره ای و اتفاقی، تشکیل جلسات در واحدهای مختلف، صدور بخشنامه و دستورالعمل ها انجام می گیرد ولی تازمانی که دولت الکترونیک ایجاد نشود تصمیم گیری های مدیران اغلب دارای درصدی از عدم اطمینان خواهد بود.

دستگاه های نظارت و بازرسی و انواع آن:

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز در قوانین شماره های ۵۵- ۸۸- ۸۹- ۹۰- ۹۹- ۱۱۰- ۱۳۴- ۱۳۸- ۱۵۶- ۱۶۱- ۱۷۴ بر موضوع نظارت و بازرسی تاکید گردیده است تا به تعبیر مقام معظم رهبری: "احساس وجود ناظری دقیق و امانتدار، روحیه مقاومت در برابر فساد و وسوسه های آدمهای ناباب را در انسانهای سالم تقویت و روحیه متخلفان را تضعیف می کند."

اصل پنجاه و پنجم - دیوان محاسبات به کلیه حسابهای وزارتخانه ها، مؤسسات، شرکتهای دولتی و سایر دستگاههایی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می کنند به ترتیبی که قانون مقرر می دارد رسیدگی یا حسابرسی می نماید که هیچ هزینه ای از اعتبارات مصوب تجاوز نکرده و هر وجهی در محل خود به مصرف رسیده باشد. دیوان محاسبات، حسابها و اسناد و مدارک مربوطه را برابر قانون جمع آوری و گزارش تفریغ بودجه هر سال را به انضمام نظرات خود به مجلس شورای اسلامی تسلیم می نماید. این گزارش باید در دسترس عموم گذاشته شود.

اصل هشتاد و هشتم - در هر مورد که حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس شورای اسلامی از رئیس جمهور و یا هر یک از نمایندگان از وزیر مسوول درباره یکی از وظایف آنان سؤال کنند، رئیس جمهور یا وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سؤال جواب دهد و این

جواب نباید در مورد رئیس جمهور بیش از یک ماه و در مورد وزیر بیش از ده روز به تأخیر افتد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی.

اصل هشتاد و نهم - ۱ - نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌توانند در مواردی که لازم می‌دانند هیات وزیران یا هر یک از وزرا را استیضاح کنند، استیضاح وقتی قابل طرح در مجلس است که با امضای حداقل ده نفر از نمایندگان به مجلس تقدیم شود.

هیات وزیران یا وزیر مورد استیضاح باید ظرف مدت ده روز پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و به آن پاسخ گوید و از مجلس رای اعتماد بخواهد. در صورت عدم حضور هیات وزیران یا وزیر برای پاسخ، نمایندگان مزبور درباره استیضاح خود توضیحات لازم را می‌دهند و در صورتی که مجلس مقتضی بداند اعلام رای عدم اعتماد خواهد کرد. اگر مجلس رای اعتماد نداد هیات وزیران یا وزیر مورد استیضاح عزل می‌شود. در هر دو صورت وزرای مورد استیضاح نمی‌توانند در هیات وزیرانی که بلافاصله بعد از آن تشکیل می‌شود عضویت پیدا کنند.

۲ - در صورتی که حداقل یک سوم از نمایندگان مجلس شورای اسلامی رئیس جمهور را در مقام اجرای وظایف مدیریت قوه مجریه و اداره امور اجرایی کشور مورد استیضاح قرار دهند، رئیس جمهور باید ظرف مدت یک ماه پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و در خصوص مسائل مطرح شده توضیحات کافی بدهد. در صورتی که پس از بیانات نمایندگان مخالف و موافق و پاسخ رئیس جمهور، اکثریت دوسوم کل نمایندگان به عدم کفایت رئیس جمهور رای دادند، مراتب جهت اجرای بند ۱۰ اصل یکصد و دهم به اطلاع مقام رهبری می‌رسد.

اصل نودم - هر کس شکایتی از طرز کار مجلس یا قوه مجریه یا قوه قضائیه داشته باشد، می‌تواند شکایت خود را کتبا به مجلس شورای اسلامی عرضه کند. مجلس موظف است به این شکایات رسیدگی کند و پاسخ کافی دهد و در مواردی که شکایت به قوه مجریه و یا قوه قضائیه مربوط است، رسیدگی و پاسخ کافی از آنها بخواهد و در مدت متناسب نتیجه را اعلام نماید و در موردی که مربوط به عموم باشد به اطلاع عامه برساند.

اصل نود و نهم - شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آرای عمومی و همه‌پرسی را برعهده دارد.

اصل یکصد و دهم - وظایف و اختیارات رهبر:

۱ - تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۲ - نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام.

۳ - فرمان همه‌پرسی.

۴ - فرماندهی کل نیروهای مسلح.

۵ - اعلان جنگ و صلح و بسیج نیروها.

۶ - نصب و عزل و قبول استعفا:

الف - فقهای شورای نگهبان.

ب - عالی‌ترین مقام قوه قضائیه.

ج - رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.

د - رئیس ستاد مشترک.

ه - فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

و - فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی.

۷ - حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه.

۸ - حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۹ - امضای حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم صلاحیت‌داوطلبان ریاست جمهوری از جهت دارابودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تایید شورای نگهبان و در دوره اول به تایید رهبری برسد.

۱۰ - عزل رئیس جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی، یا رای مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی براساس اصل هشتم و نهم.

۱۱ - عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه.

رهبر می‌تواند بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند. اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیات وزیران با رئیس جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگی ساختن تصمیمهای وزیران و هیات دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاههای دولتی در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیات وزیران که به پیشنهاد رئیس جمهور اتخاذ می‌شود لازم الاجراست.

رئیس جمهور در برابر مجلس مسوول اقدامات هیات وزیران است.

اصل یکصد و سی و هشتم - علاوه بر مواردی که هیات وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیات وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تامین اجرای قوانین و تنظیم سازمانهای اداری به وضع تصویب نامه و آیین نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیات وزیران حق وضع آیین نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیونهای متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیونها در محدوده قوانین پس از تایید رئیس جمهور لازم الاجراست.

تصویب نامه‌ها و آیین نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیونهای مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیات وزیران بفرستد.

اصل یکصد و پنجاه و ششم - قوه قضائیه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسوول تحقق بخشیدن به عدالت و عهده‌دار وظایف زیر است:

- ۱- رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات، شکایات، حل و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسبه که قانون معین می کند.
- ۲- احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادیهای مشروع.
- ۳- نظارت بر حسن اجرای قوانین.
- ۴- کشف جرم و تعقیب و مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزائی اسلام.
- ۵- اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

اصل یکصد و شصت و یکم - دیوان عالی کشور به منظور نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضائی و انجام مسوولیتهایی که طبق قانون به آن محول می شود، براساس ضوابطی که رئیس قوه قضائیه تعیین می کند تشکیل می گردد.

اصل یکصد و هفتاد و چهارم - براساس حق نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاههای اداری، سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می گردد.

حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می کند.

ارزیابی عملکرد دستگاههای اجرایی

مدیریت عملکرد سازمان و روش های مربوط به آن در سازمان توانمندسازی و قابلیت پاسخگویی در چارچوب اصول و مفاهیم مدیریت را برای تحقق اهداف و وظایف سازمانی و قالب برنامه های اجرایی دنبال می کند.

ارزیابی عملکرد فرآیندی است که به منظور سنجش و اندازه گیری عملکرد در دستگاه های دولتی صورت می گیرد. هر فرآیندی شامل انجام مجموعه اقدامات و فعالیت های خاصی است که دارای ترتیب، توالی خاص، منطقی و هدفمندی است. ارزیابی عملکرد نیز از این قاعده مستثنی نبوده و مستلزم پیمودن مراحل یادشده است. مراحل مورد نظر در ارزیابی عملکرد به صورت زیر است:

- تدوین و بررسی رسالت ها، مأموریت ها، اهداف کلان و استراتژی ها

- تدوین و تنظیم شاخص های ارزیابی عملکرد و تدوین و برقراری معیارهای عملکردی مرتبط با شاخص های ارزیابی و ابلاغ و اعلام انتظارات شاخص های ارزیابی شونده و اندازه گیری عملکرد واقعی

- مقایسه عملکرد واقعی با استانداردهای هر شاخص و اعلام نتایج و نحوه نیل به آنها به ارزیابی شونده و اقدام به منظور بکارگیری عملیات اصلاحی جهت بهبود مستمر عملکرد ارزیابی شونده از طریق مکانیسم بازخورد.

در کشور ما نیز ارزیابی عملکرد سالانه دستگاه های اجرایی کشور بر اساس قوانین و مقررات و با رویکرد ارتقا بهره وری، کارایی و اثربخشی انجام می گردد.

عملکرد دستگاه های اجرایی بر اساس تصویب نامه مربوط در دو بعد عمومی و اختصاصی و با دو گونه شاخص مربوط به هر یک از دو بعد، ارزیابی می شود. بر اساس دیدگاه های مدیریت دولتی نوین، حصول به این وضعیت و رسیدن به تعالی، موفقیت و بهبود سازمانی فقط در پناه اجرای مستمر سنجش و ارزیابی عملکرد انجام پذیر خواهد بود. فرایند سنجش و ارزیابی عملکرد افراد و سازمان ها در رویکرد مدیریت دولتی نوین باید با استفاده از شاخص های روشن و عینی صورت گیرد.

منابع:

- ۱- ابراهیمی مقدم حسین، فیزیولوژی اعصاب و غدد، تهران، مدبر، ۱۳۸۵.
- ۲- اتکینسون، اسمیت و دیگران، زمینه روان شناسی هیلگارد، ترجمه حسن، رفیعی، ۱۳۸۳.
- ۳- حقیقی، محمدعلی و دیگران؛ مدیریت رفتار سازمانی، تهران، ترمه، ۱۳۸۲، چاپ دوم.
- ۴- رایبیز، استیفن پی. "مدیریت رفتار سازمانی". فرزاد امیدواران و دیگران، تهران، کتاب مهریان نشر، ۱۳۸۵، چاپ اول.
- ۵- زارعی متین حسن. "مبانی سازمان و مدیریت رویکرد اقتضائی". تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۹، چاپ اول.
- ۶- رضائیان، علی. "مبانی سازمان و مدیریت". تهران، سمت، ۱۳۷۹، چاپ اول.
- ۷- سیف علی اکبر. "روانشناسی پرورشی نوین". ویرایش ششم، ۱۳۸۸، چاپ دوران.
- ۸- طوسی محمدعلی. "فرهنگ سازمانی". تهران، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۷۲، چاپ اول.
- ۹- ابن علی علی اکبر، حلاجی مهدی. "مجموعه قوانین و مقررات استخدامی". موسسه معین اداره با آخرین اصلاحات.
- ۱۰- فتحی واجارگاه کورش. "راهنمای تجزیه و تحلیل دیکوم (رهیافت جامع در نیازسنجی آموزشی)" تهران، انتشارات آذر سیمای دانش، ۱۳۹۰، چاپ اول.
- ۱۱- قاسمی علی. "روخوانی و روانخوانی قرآن کریم". انتشارات جامعه القرآن الکریم، چاپ عترت، چاپ چهارم ۱۳۸۷.
- ۱۲- قانون اساسی دولت جمهوری اسلامی ایران
- ۱۳- قرارگاه مرکزی سیدالشهدا نمسا-مدیریت آموزش. "امر به معروف و نهی از منکر". ناشر: معاونت آموزش نیروی مقاومت بسیج، مدیریت پژوهش و تالیفات.
- ۱۴- گودرزی اکرم، گمینیان وجیهه. "اصول مبانی و نظریه‌های جو سازمانی". اصفهان، انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۱، چاپ اول.
- ۱۵- لوی آریل، کسر تیم. "تاثیر فمینیسم بر دختران در غرب". ترجمه و تلخیص: فاطمه سادات رضوی، راحله میراسلامی، پریسا پورعلمداری، نهاد مقام معظم رهبری در دانشگاهها-معاونت پژوهشی، دفتر نشر معارف.

- ۱۶- ماکسول جان. "هفده اصل کار تیمی". ترجمه: عزیز کیاوند، انتشارات فرا، چاپ پنجم.
- ۱۷- مسعودی محمد اسحاق. "آموزش ملی امر به معروف و نهی از منکر مقدماتی". شرکت چاپ و نشر سپه، ۱۳۸۶.
- ۱۸- مسعودی محمد اسحاق. "آموزش ملی امر به معروف و نهی از منکر پیشرفته". چاپخانه پیام حق، انتشارات پیام آزادی، ۱۳۸۸.
- ۱۹- مورهد، جی، گرین، آر؛ رفتار سازمانی، سیدمهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده، تهران، مروارید، ۱۳۷۴، چاپ اول.
- ۲۰- مطهری مرتضی. "مسئله حجاب". تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۷۹.
- ۲۱- منوریان عباس. "اخلاق کار و ارزشهای سازمانی". تهران، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۸۶.
- ۲۲- هادی محمد، اخلاق کار و ارزشهای سازمانی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.
- ۲۳- آیین نامه اداری و استخدامی کارکنان غیر هیات علمی دانشگاههای علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ۱۳۹۰.
- ۲۴- آیین نامه مالی و معاملاتی دانشگاههای علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ۱۳۹۰.
- ۲۵- آیین نامه ضوابط اجرایی طرح نظام نوین اداره امور بیمارستانها.
- ۲۶- آیین نامه اجرایی رسیدگی به تخلفات اداری.
- ۲۷- دستورالعمل اجرایی نظام آموزش کارمندان موضوع ماده ۳۹ فصل پنجم آیین نامه اداری و استخدامی و تشکیلاتی کارمندان غیر هیات علمی دانشگاه / دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی و موسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب هیئت امنا.
- ۲۸- دستورالعمل برنامه پزشک خانواده و بیمه روستایی.
- ۲۹- قانون رسیدگی به تخلفات اداری.
- ۳۰- ماده ۱۵۰ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (ماده ۸ آیین نامه اجرایی نظام جدید آموزش کارکنان دولت)
- ۳۱- مواد ۵۴ و ۱۴۳ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (آیین نامه اجرایی ماده ۵۴ و بندهای "د" و "ه" ماده ۱۴۳).

- ۳۲- مواد ۶۳، ۶۲، ۶۱، ۶۰، ۵۹، ۵۸ از فصل نهم قانون مدیریت خدمات کشوری ۱۳۸۹.
- ۳۳- ماده ۲۰ قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.
- ۳۴- قانون گزینش ق- ۴۲۶۵- ۱۳۷۴/۶/۲۸- قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش (با تسری به کارکنان سایر وزارتخانه ها و سازمانها و موسسات و شرکت های دولتی).

-منابع انگلیسی:

- 1-Carter Mcnamara ,Mba, Phd, Basics In Internal Organizational Communications.
- 2-Rev. Don Burgess , Six "Laws" Of Organizational Communication And Some Of Their Implications For Christian Workers.
- 3- Gary L. Kreps , Northern Illinois University , Organizational Communication Research And Organizational Development.
- 4- Dennis Tourish , Owen Hargie , The Crisis Of Management And The Role Of Organizational Communication .
- 5- Eric Digest , Aiex, Nola Kortner , Organizational Communication: Research And Practice .
- 6- <http://egte.blogspot.com/1389/04/10/post>.

ضمائم:
گزارش شناخت

جمهوری اسلامی ایران

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

گزارش شناخت دوره توجیهی بدو خدمت
(ویژه دارندگان مدارک تحصیلی فوق دیپلم، دیپلم و پایتتر)

نام و نام خانوادگی شرکت کننده:

عنوان شغل:

نام واحد محل خدمت:

تاریخ دریافت دفترچه شناخت:

آخرین مهلت تکمیل و تحویل دفترچه به واحد آموزش و توانمندسازی (یک ماه

بعد از تحویل دفترچه از واحد آموزش به فرد):

دانشکده / دانشگاه علوم پزشکی...

مقدمه

دوره آموزش توجیهی بدو خدمت کارکنان دولت شامل دو بخش ؛ بخش اول مباحث نظری که به صورت بسته آموزشی در سه جلد کتاب تهیه شده است و بخش دوم تکمیل دفترچه شناخت دستگاه می باشد. ارزیابی شرکت کنندگان در بخش اول مبتنی بر محتوای دوره بر اساس آزمون خواهد بود و قبولی منوط به کسب حداقل ۶۰٪ از کل نمره خواهد بود و ارزشیابی بخش دوم بر اساس ارائه گزارش شناخت دستگاه است که شرکت کنندگان از واحد آموزش دانشگاه/دانشکده خود تحویل گرفته و پس از تکمیل کردن تحویل می دهند.

بعد از اعلام اسامی قبول شدگان در مرحله آزمون مباحث نظری ، دفترچه توسط واحد آموزش و توانمندسازی نیروی انسانی به شرکت کننده تحویل می گردد. پس از تحویل دفترچه تا یک ماه ، فرد شرکت کننده می بایست دفترچه تکمیلی را به واحد آموزش و توانمندسازی نیروی انسانی تحویل نماید. عدم تکمیل دفترچه مزبور در مدت زمان یاد شده به منزله عدم اعتبار نمره قبولی و لغو قبولی ایشان و نیاز به شرکت مجدد در آزمون می باشد. (این بند با نظر کمیته آموزش و توانمندسازی دانشگاه / دانشکده قابل تغییر است.

دانشکده / دانشگاه علوم پزشکی.....

۱- آشنایی کارکنان با دستگاه اجرایی مربوطه:

۱/۱: تاریخچه دستگاه خود را بنویسید:

۱/۲- رسالت (مأموریت) ، اهداف و وظایف اساسی دستگاه خود را بیان نمایید.

۲- آشنایی کارکنان با محل خدمت:

۲/۱- جایگاه سازمانی و وظایف اصلی واحدمحل خدمت را تشریح نمایید.

۲/۲- مشخصات شغلی حاکم بر واحد خود را توضیح داده، مشخصات پستهای سازمانی موجود در آن را بیان نمایید.

۳- آشنایی کارکنان با شغل خود

۳/۱- شرح وظایف شغل مورد تصدی رایبان نمایید.

۳/۲- نحوه تعامل کاری خود با ارباب رجوع و نحوه اتباطات شغلی خود را در انجام وظایف توضیح دهید.

۳/۳- نحوه ارتقا در شغل مورد تصدی را توضیح دهید.

۳/۴- فرایند ارزیابی عملکرد کارکنان در واحد خود را توضیح دهید.

۳/۵- دانش، نگرش و مهارت مورد نیازوظائف خود را بیان نمایید.

۳/۶- مهمترین نیازهای آموزشی شغل مورد تصدی خود را فهرست نمایید.

شرکت کننده محترم

فرم ارزیابی شناخت

ردیف	سوال	امتیاز				
		خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف
		۵	۴	۳	۲	۱
۱	دانش مربوط به قسمت نظری					
۲	ابتکار شخصی					
۳	میزان شناخت از محل خدمت					
۵	صحت اطلاعات گرد آوری شده در خصوص واحد محل خدمت					
۶	کیفیت نگارش و توالی محتوا در خصوص واحد محل خدمت					
۷	صحت اطلاعات ارائه شده در خصوص شغل مورد تصدی					
۸	کیفیت نگارش و هماهنگی مطالب در خصوص شغل مورد تصدی					
	میانگین امتیازات					
	امتیاز کل					

تذکره:

- ۱- این دفترچه توسط مسئول واحد آموزش و توانمندسازی کارکنان ارزیابی می گردد.
- ۲- گزارشات خیلی ضعیف و ضعیف ضروری است جهت اصلاح به شرکت کننده عودت گردد (مدت تکمیل در این مرحله یک هفته می باشد).

محل امضا:

نام و نام خانوادگی ارزیابی کننده:

جمهوری اسلامی ایران

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

گزارش شناخت دوره توجیهی بدو خدمت
(ویژه دارندگان مدارک تحصیلی لیسانس و بالاتر)

نام و نام خانوادگی شرکت کننده:

عنوان شغل:

نام واحد محل خدمت:

تاریخ دریافت دفترچه شناخت دستگاه:

آخرین مهلت تکمیل و تحویل دفترچه به واحد آموزش و توانمندسازی (یک ماه

بعد از تحویل دفترچه از واحد آموزش به فرد):

مقدمه

دوره آموزش توجیهی بدو خدمت کارکنان دولت شامل دو بخش ؛ بخش اول مباحث نظری که به صورت بسته آموزشی در سه جلد کتاب تهیه شده است و بخش دوم تکمیل دفترچه شناخت دستگاه می باشد. ارزیابی شرکت کنندگان در بخش اول مبتنی بر محتوای دوره بر اساس آزمون خواهد بود و قبولی منوط به کسب حداقل ۶۰٪ از کل نمره خواهد بود و ارزشیابی بخش دوم بر اساس ارائه گزارش شناخت دستگاه است که شرکت کنندگان از واحد آموزش دانشگاه/دانشکده خود تحویل گرفته و پس از تکمیل کردن تحویل می دهند.

بعد از اعلام اسامی قبول شدگان در مرحله آزمون مباحث نظری ، دفترچه توسط واحد آموزش و توانمندسازی نیروی انسانی به شرکت کننده تحویل می گردد. پس از تحویل دفترچه تا یک ماه ، فرد شرکت کننده می بایست دفترچه تکمیلی را به واحد آموزش و توانمندسازی نیروی انسانی تحویل نماید. عدم تکمیل دفترچه مزبور در مدت زمان یاد شده به منزله عدم اعتبار نمره قبولی و لغو قبولی ایشان و نیاز به شرکت مجدد در آزمون می باشد. (این بند با نظر کمیته آموزش و توانمندسازی دانشگاه / دانشکده قابل تغییر است) (توجه: سوالات این قسمت بر اساس کتاب راهنمای تجزیه و تحلیل دیکوم – دکتر کورش فتحی و اجارگاه تهیه گردیده است).

دانشکده / دانشگاه علوم پزشکی.....

۱- عنوان شغل و قلمرو حرفه ای خود را تعریف کنید.

-راهنما: یک عنوان ویژه (who) ، یک فعل اصلی بیانگر عملکرد قابل مشاهده (what) ، برخی

روشها و فنون (How) ، یک بیانیه در رابطه با هدف (why)

۲- وظایف اصلی شغل و قلمرو حرفه ای خود را تدوین نمایید.

-راهنما: در این قسمت چند تکلیف یا فعالیت مجزا را بنویسید.

۳- تکالیف و وظایف فرعی شغل و قلمرو حرفه ای خود را بنویسید.

-راهنما: کوچکترین واحد یک فعالیت شغلی را که دارای یک برونداد معین و معنی دار است را شامل

می شود که منجر به یک محصول ، خدمت یا تصمیم می شوند و قابل واگذاری است. - دارای یک نقطه

آغاز و پایان است - قابل مشاهده و اندازه گیری است. - می توان آن را در یک دوره زمانی کوتاه

انجام داد و مشتمل بر دو یا چند مرحله است.

۴- وظیفه - مرحله مربوط به تکالیف و وظایف فرعی شغل و قلمرو حرفه‌ای خود را بنویسید.

روندهای آینده	نگرشها / ویژگیها	دانش و مهارتهای مرتبط	ایمنی	ابزارها و مواد	استانداردها	مراحل

شرکت کننده محترم

فرم ارزیابی شناخت

ردیف	سوال	امتیاز				
		خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف
		۵	۴	۳	۲	۱
۱	دانش مربوط به قسمت نظری					
۲	ابتکار شخصی					
۳	میزان شناخت از محل خدمت					
۵	صحت اطلاعات گرد آوری شده در خصوص واحد محل خدمت					
۶	کیفیت نگارش و توالی محتوا در خصوص واحد محل خدمت					
۷	صحت اطلاعات ارائه شده در خصوص شغل مورد تصدی					
۸	کیفیت نگارش و هماهنگی مطالب در خصوص شغل مورد تصدی					
میانگین امتیازات						
امتیاز کل						

تذکره:

- ۱- این دفترچه توسط مسئول واحد آموزش و توانمندسازی کارکنان ارزیابی می گردد.
- ۲- گزارشات خیلی ضعیف و ضعیف، ضروری است جهت اصلاح به شرکت کننده عودت گردد (مدت تکمیل در این مرحله یک هفته می باشد).

محل امضا:

نام و نام خانوادگی ارزیابی کننده: